



# Nieuwsbrief

Jaargang 6 nr. 1

- 16 februari 2005
- V.U.: Marianne Regelbrugge
- Maria Theresiastraat 114
- 3000 LEUVEN
- Tel: 016/ 22 63 88
- Fax: 016/ 22 74 82
- Bank: 736-0001066-63
- E-mail: info@suggnome.be

## REDACTIONEEL

*En een geleerde zei: Spreek tot ons over praten. En hij antwoordde, zeggende: Je praat wanneer je niet langer tevreden bent met je gedachten; en wanneer je niet langer toeven kunt in de eenzaamheid van je hart, leef je in je lippen, en is de klank een afleiding en een tijdverdrijf. En bij veel praten wordt het denken half vermoord. Want het denken is een vogel der ruimte, dat in een kooi van woorden wel zijn vleugels uitslaan maar niet vliegen kan. (K. Gibran, De Profeet, 1927, p.81)*

Met deze woorden van De Profeet wens ik u allen het allerbeste voor 2005. Het nieuwe jaar is nog maar pas aangebroken, en we kunnen nu al zeggen dat het beloftevol is ingezet!

Van de FOD Justitie krijgt Suggnomè voor dit jaar de middelen voor de verderzetting van de bestaande diensten én voor de territoriale uitbreiding naar één nieuw arrondissement. Meer concreet zullen we dit jaar een nieuwe bemiddelingsdienst opstarten in Brussel. Ook de Vlaamse Gemeenschap bekrachtigt het project herstelbemiddeling fase strafuitvoering, en verlengt het mandaat van één stafmedewerker op het secretariaat. De stafmedewerker krijgt de opdracht om expertise te

leveren m.b.t. visieontwikkeling en operationalisering van de bijdrage van het welzijnswerk aan een meer herstelgericht antwoord op criminaliteit. Een hele boterham, het moet gezegd. Tegelijk een mooie uitdaging, want deze opdracht komt op het moment dat de welzijnssector zichzelf expliciet bevaart over haar rol ten aanzien van het herstelrecht en herstelbemiddeling.

Deze nieuwe opdrachten hebben tot gevolg dat de taakverdeling op het secretariaat van Suggnomè grondig dooreen werd geschud. Maar deze klus is zonder kleerscheuren geklaard en het voortbestaan van alle lopende werkgroepen, stuurgroepen, foruminitiatieven, ... is gewaarborgd. Meer nog, alle Suggnomè medewerkers zien 2005 met enthousiasme en vertrouwen tegemoet!

Maar er is nog ander, en misschien wel belangrijker, heuglijk nieuws! Op 19 januari 2005 werd in de Kamer het wetsontwerp ingediend tot invoering van bepalingen inzake bemiddeling in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van strafvordering en in het Wetboek van strafvordering. Eindelijk is het zover, en wordt het moeizame voorbereidend werk dat hieraan voorafging, zichtbaar. Al is het nog iets te vroeg voor

Van de redactie	1
Bemiddeling en rapportage: over vertrouwelijkheid als basis voor een voldragen spreekrecht	3
Rapportage en vertrouwelijkheid	11
Principes inzake rapportage	13
Principe van vertrouwelijkheid in slachtoffer-dader bemiddeling	16
'Herstel' en forensisch welzijnswerk	19
Boekbespreking: J. Frijns en J. Mooren	22
Is er nog leven zonder samenspraak?	23
Verslag samenspraak 10 december 2004	24
Studiedag: Vrijheden en vrijheidsbeneming	28
Goed om weten	33
Samenspraak 18 maart 2005	36

een algehele euforie. Zoals we allen weten, wetgevend werk kan een proces van lange adem worden. Gespannen wachten we de parlementaire debatten af. We houden jullie op de hoogte.

Centraal thema van deze Nieuwsbrief is het principe van vertrouwelijkheid bij slachtoffer-daderbemiddeling. Hoewel vertrouwelijkheid van bij de geboorte van herstelbemiddeling als basisbeginsel een ereplaats heeft gekregen, wordt dit principe door sommigen expliciet in vraag gesteld, of minstens gerelativeerd. Alvast in de praktijk van de herstelbemiddeling stellen we vast dat de grenzen van de vertrouwelijkheid worden afgetast. Wat kan gerapporteerd worden en wat niet, en waarom wel of waarom niet? Dergelijke vragen lijken vanuit de ideologische onderbouw van herstelbemiddeling eenvoudig te beantwoorden. De praktijk en de structuren waarbinnen we werken, nopen ons echter tot een diepgaand debat. Welke zijn de achtergronden van dit principe, waarom maken we bepaalde keuzes, en hoe kunnen we deze verzoenen met de praktijk? Hoewel over dit thema al heel wat is geschreven en gedebatteerd, vond het redactieteam het toch zinvol om hieraan een Nieuwsbrief en Samenspraak te wijden. Des te meer op een ogenblik dat er allerlei wetgevende initiatieven met betrekking tot bemiddeling in de maak zijn, in de marge waarvan men zich ook over dit principe dient uit te spreken.

In voorliggende Nieuwsbrief neemt Leo Van Garsse (Suggnomè) de tijd om genuanceerd stil te staan bij de betekenis van vertrouwelijkheid op verschillende domeinen, en de argumenten pro en contra in zijn zoektocht naar het evenwicht tussen theorie en praktijk. Lieve Balcaen (OSBJ) beschrijft nadien de visie van de Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg omtrent de plaats van vertrouwelijkheid binnen de spanningsverhouding tussen herstelrecht en jeugd/strafrecht. Met de volgende bijdrage keren we terug naar de praktijk van de bemiddelingsdienst voor min-

derjarigen in Brugge (BAAB), waar Bart Sanders ons hun procedure inzake rapportage voorstelt. Hij besluit met enkele open vragen die het debat kunnen stofferen. Tot slot reflecteert Meester Van Den Bogaerde (balie Kortrijk) over het principe van vertrouwelijkheid vanuit het standpunt van de advocatuur.

Behalve deze hoofdartikels vindt u ook een bijdrage terug van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk, waarin men ons toelicht waarom justitieel welzijnswerk en slachtofferhulp als jaarthema voor 2005 'herstel' hebben gekozen. Verder houden we u op de hoogte van onze evaluatie oefening over de formules van de Samenspraak. Want hoewel de laatste Samenspraak door de actieve aanwezigheid van partners uit diverse sectoren bewees dat een discussieforum als de Samenspraak zijn verdienste heeft, waren er het afgelopen jaar ook kritische geluiden te beluisteren. Tenslotte krijgt u een bespreking van het recent gepubliceerde boek 'Herstelbemiddeling: een brug tussen slachtoffer en dader. Een methode van werken' van J.Frijns en J. Mooren.

*Verder delen we u met enige droefheid mee dat Frederiker Bullens niet langer brieven uit de gemeente Oudenaarde zal schrijven. Heel wat lezers zullen zijn prikkelende en spitante artikels missen. De redactie wenst hem uitdrukkelijk te danken voor zijn trouwe en kwaliteitsvolle inzet de afgelopen jaren.*

*Traditiegetrouw nodigen we u uit voor de volgende Samenspraak op 18 maart 2005. Het principe van de vertrouwelijkheid als thema lijkt alvast beloftevol. Erik Claes (K.U.Leuven) zal de namiddag met enige rechtsfilosofische beschouwingen inleiden. Nadien reflecteren we in kleine groepen over concrete stellingen. Na de pauze zal Rudi Roose (Universiteit Gent) het debat in grote groep modereren. We duimen voor een talrijke opkomst.*

*Veel leesplezier!*

*An Marchal*

## BEMIDDELING EN RAPPORTAGE: OVER VERTROUWELIJKHEID ALS BASIS VOOR EEN VOL- DRAGEN SPREEKRECHT

### Inleiding

Een van de traditionele verwijten aan het adres van het herstelrecht betreft de vaagheid van de gehanteerde terminologie. En inderdaad, over noties als 'herstel' en 'herstelrecht' bestaat er in de literatuur en in de praktijk een soms verwarrende diversiteit aan opvattingen (1).

Dit gegeven contrasteert met de vaststellingen inzake de definitie van de bemiddeling. Ondanks de indrukwekkende reeks toepassingsgebieden van deze methode, zien we in de omschrijving ervan een grote mate van unanimiteit.

Steeds verschijnen in deze omschrijvingen (minstens) twee partijen in een door een onafhankelijke derde begeleid zoeken naar een oplossing van een 'conflict'. Dit gezamenlijk zoeken wordt onlosmakelijk verbonden met de werkingsprincipes van neutraliteit, vrijwilligheid en heel in het bijzonder de vertrouwelijkheid.

Toch lijken deze principes, en in het bijzonder dat van de vertrouwelijkheid, bij de operationalisering van een bemiddelingsaanbod in de strafrechtelijk context in toenemende mate onder druk te staan. Hier en daar worden de initiatiefnemers zelfs onomwonden voor het blok gesteld: zonder verslaggeving over de bemiddeling geen verwijzingen meer.

De vraag rijst dan ook of in deze kwestie een volgehouden principiële, dan wel een eerder pragmatische benadering op zijn plaats is. Wat volgt zijn enkele overwegingen terzake.

### a. Eigenlijk is er geen probleem

Gaandeweg heeft de bemiddelingsmethode de voorbije jaren aan populariteit gewonnen. Als element van buitengerechtelijke conflictbeslechting kreeg de methode toepassingsgebieden op een hele waaier van maatschappelijke domeinen.

In haar algemene beleidsnota (12 nov. 2003 p.20) stelt minister Onkelinx onomwonden de veralgemening in het vooruitzicht van bemiddeling voor alle materies, waarbij ze deze bemiddeling omschrijft als *een vrijwillige en confidentiële procedure, waarbij de partijen een beroep doen op een onafhankelijke en onpartijdige derde: de bemiddelaar*.

De drie grote basisprincipes klinken ook door in recent wetsvoorbereidend initiatief inzake de introductie van bemiddeling in het Gerechtelijk Wetboek. Extra nadruk komt hierbij te liggen op het principe van vertrouwelijkheid van de bemiddelaar.

*"Behoudens andersluidende toestemming van de partijen mogen de vaststellingen van de bemiddelaar en de aan hem gedane verklaringen niet worden aangevoerd of ingeroepen in een latere fase van de procedure, noch in het raam van een ander rechtsgeding"* (2).

Zelfs op het strafrechtelijke domein lijkt duidelijkheid de regel. In zijn aanbeveling inzake de toepassing van de bemiddeling in de strafrechtelijk context (No.R (99) 19) stelt de Raad van Europa onomwonden het beginsel van vertrouwelijkheid van de bemiddelingsgesprekken, slechts op te heffen onder twee specifieke omstandigheden: als partijen hiermee akkoord gaan (Appendix punt 2.) of wanneer in de loop van de bemiddeling zeer zware strafbare feiten aan het licht zouden komen (Appendix punt 30).

Door de bemiddelaar lijkt hiermee ten overvloede duidelijkheid geschapen: strikte vertrouwelijkheid is de regel, rapportage aan de gerechtelijke instanties de hoge uitzondering, tenzij in uitdrukkelijk en gezamenlijk akkoord van de bij de bemiddeling betrokken partijen.

## b. Of toch? De vertrouwelijkheid onder druk

In zijn overwegend zeer positief, stimulerend advies inzake een brede toepasbaarheid van de bemiddelingsmethode, herbevestigt de Hoge Raad voor de Justitie het hele concept, inclusief de drie genoemde werkingsprincipes.<sup>(3)</sup> Belangrijk is echter dat hierbij uitdrukkelijk voorbehoud wordt gemaakt t.a.v. alles wat betrekking heeft op de openbare orde, zeg maar het strafbare. De achterliggende overweging is dat de partijen betrokken in strafbare feiten in de klassieke rechtsleer géén, of toch niet geheel eigenaar zijn van hun geschil.

Allicht vanuit dezelfde overweging ging men binnen de Bemiddeling in Strafzaken reeds van bij de start veeleer soepel om met dit vertrouwelijkheidsbeginsel. Als verwettelijking van de vroegere praetoriaanse probatie was deze procedure immers op de eerste plaats gericht op het mogelijk maken op parketniveau van een eenvoudige en snelle reactie op criminaliteit.<sup>(4)</sup> In relatie met de procureur des Konings leek de vertrouwelijkheid niet aan de orde, aangezien het bij wet (art. 126ter SV) eigenlijk het parket zélf was dat als bemiddelaar optrad.

Reeds bij het tot stand komen van de wet in '94 werd deze bemiddelende rol van het parket door de Raad van State geproblematiseerd *“omdat in geval van strafrechtspleging het openbaar ministerie één van de partijen is; de andere partij is die waaraan het strafbare feit ten laste wordt gelegd. Het begrip bemiddeling zelf onderstelt dat deze door een derde geschiedt, namelijk door iemand die in het onderhavige geval niet het parket zou zijn en niet de dader van het strafbare feit.”*

Dit staat echter niet in de weg dat in het 'Wetsvoorstel houdende het Wetboek van Strafprocesrecht', dat momenteel bij de Senaat wordt behandeld, bij de herwerking van de Bemiddeling in Strafzaken, opnieuw zeer soepel wordt omgesprongen met de informatieoverdracht tussen bemiddelaar en openbaar ministerie.

Artikel 30 §4 van dit wetsvoorstel bepaalt dat

de justitieassistent in geval van een mislukte bemiddeling verslag doet aan het parket over wie van beide partijen door een gebrek aan medewerking tot deze mislukking aanleiding heeft gegeven.

Aan de zijde van de minderjarigen is men voorzichtiger, al wordt ook hier soms creatief omgesprongen met het principe van de vertrouwelijkheid. In het recente voorontwerp van wet tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming wordt aan de bemiddelaar t.a.v. de gerechtelijke instanties een, weliswaar beperkte, rapportageplicht opgelegd, met de vermelding dat bij mislukking *noch het verloop of het resultaat van de bemiddeling door de gerechtelijke overheden of enige andere persoon worden gebruikt ten nadele van de jongere*. Het belang van het slachtoffer blijft in deze toevoeging opvallend afwezig. Het valt dan ook te vrezen dat deze 'vangrail' eerder werd geïnstalleerd vanuit een klassieke jeugdbeschermingsreflex dan vanuit een inzicht in de eigenheid van het bemiddelingsproces.

## c. Impact op de praktijk

De praktijk verloopt inmiddels minder genuanceerd dan dat. In nogal wat arrondissementen staan bemiddelaars onder druk om de gerechtelijke instantie te informeren, in het bijzonder over de vraag door wiens toedoen, dader of slachtoffer, in een bepaald dossier niet tot een overeenkomst werd gekomen. Een en ander zou op een flagrante wijze indruisen tegen de eerder genoemde Aanbeveling van de Raad van Europa waarbij uitdrukkelijk wordt gesteld dat de bemiddelaar niets over de inhoud van de bemiddelingsgesprekken behoort te rapporteren.

Herhaaldelijk gaf dit in de arrondissementele stuurgroepen aanleiding tot pittige debatten, waarbij bemiddelaars, veelal gesteund door de balie, in confrontatie kwamen met de magistraten.

De druk die hiervan uitgaat is niet te onder-

schatten. Hier en daar dreigt deze discussie de relaties tussen bemiddelaars en magistraten ernstig te verstoren. Van deze relatie zijn de bemiddelingsprogramma's doorgaans rechtstreeks afhankelijk voor hun verwijzingen. In het bijzonder de werkgevers van de bemiddelaars, zowel binnen als buiten justitie, bevinden zich in deze dan ook in moeilijk vaarwater. De pragmatiek ligt voortdurend op de loer. We zien dan ook de neiging om dit debat, hetzij uit de weg te gaan, hetzij, bij wijze van wapenstilstand, te beslechten in een compromis.

In het eerste geval ontstaan er praktijken van "verdoken" of "informele" verslaggeving, soms mondeling, soms schriftelijk in de vorm van een "summiere" rapportage over de "meest relevante" elementen. Omdat deze werkwijze au fond moeilijk verdedigbaar is, komt ze zelden openlijk op tafel en leidt ze in de praktijk tussen de werkvormen en tussen de arrondissementen en zelfs tussen bemiddelaars tot een wollige diversiteit van afspraken, veelal gekoppeld aan de persoon van de magistraat.

Waar compromissen worden uitgewerkt, is de Aanbeveling van de Raad van Europa veelal de centrale leidraad: hierin is wel degelijk rapportage voorzien, maar dan beperkt tot het bemiddelingsresultaat en tot informatie over de formele stappen die tijdens de bemiddeling.

De discussie spitst zich dan toe op woorden, punten en komma's in een zeer cryptische, gestandaardiseerde rapporteringsformule. Laten we eerlijk zijn: van dergelijke rapportage wordt niemand echt wijzer. De frustratie van de magistraten laat zich dan ook begrijpen.

Het komt me dan ook voor dat de kwestie van de vertrouwelijkheid van de bemiddeling om een méér voldragen en coherente visie vraagt, dan wat het terrein op dit moment te zien geeft.

Deze kwestie is des te dringender in het licht van de diverse regelgevende initiatieven die momenteel op stapel staan en waarin precies

aan de methode van bemiddeling een prominente plaats wordt gegeven.

#### d. Bemiddeling: een slechte passe-partout

Zij die hardnekkig voor de vertrouwelijkheid blijven pleiten wordt al eens een dogmatische, 'fundamentalistische' opstelling verweten. Er wordt hen ook gewezen op noodzaak deze nog erg jonge herstel-gedachte stapsgewijs in het bestaande zijn plaats te geven, en hierbij een zeker respect te betonen voor de instanties én de rationaliteiten die zich al velen jaren op het (para)-justitiële terrein bewegen. Het pleidooi is er één voor geduld en realiteitszin.

Precies vanuit dit respect lijkt het interessant even stil te staan bij de argumenten van hen die pleiten voor rapportage. Zonder pretentie volledig te zijn overlopen we er enkele.

De meest voorkomende bevraging van het vertrouwelijkheidsbeginsel komt vanuit de staande magistratuur. Ze wijzen erop dat de bemiddeling voor hen slechts interessant is wanneer zij hieruit *argumenten kunnen putten in het kader van hun beslissing al dan niet te vervolgen*. Dit is manifest het geval bij de Bemiddeling in Strafzaken, kaderend in en pakket van maatregelen tot verval van de strafvordering: in deze context ligt de rapportage voor de hand, hoe zou de magistraat anders kunnen beslissen.

Dit 'gebruik' van de term bemiddeling in deze context werd echter reeds in '94 door de Raad van State geïdentificeerd. Het actueel voorliggende Wetsvoorstel houdende het Wetboek van Strafprocesrecht neemt in zijn toelichting deze probleemstelling over, wijst erop dat de bemiddeling geen maatregel kan zijn, doch laat de koppeling aan het verval van strafvordering én de bijhorende rapportage, uiteindelijk niet los (zie art. 30 §4).

We zien hetzelfde ook gebeuren in het momenteel voorliggende wetsontwerp Onkelinx tot wijziging van de Wet van 8 april 1965 op de Jeugdbescherming, dat de Bemiddeling in

Strafzaken, en hiermee ook zijn conceptueel probleem, althans op het parketniveau in feite copieert en hiermee de pragmatische noodzaak van de rapportage van het volwassenenstrafrecht ‘overerft’, zonder dit te verantwoorden. Inmiddels blijken zowel de Nederlandstalige Unie van Jeugdmagistraten als de O.S.B.J. over deze sepotgaranties hun kritische bezorgdheid uitgesproken (5).

In dezelfde zin, maar specifiek, klinken de argumenten van parketmagistraten, belast met jeugdzaken én bij een aantal sociale diensten bij de jeugdrechtbanken. Ook zij vinden dat het bemiddelingsresultaat kan bijdragen in een weging van de wil en de capaciteit van de jongere om verantwoordelijkheid op te nemen. Het bemiddelingsaanbod houdt *zodoende een moraliteitstest in, waarop de jongere kan slagen of falen*.

Ook vanuit dit oogpunt is rapportage onontbeerlijk: immers, hoe zou anders kunnen worden vermeden dat de jongere wordt bestraft voor een gebrek aan medewerking vanwege zijn slachtoffer? Komt deze werkwijze echter niet neer op een uitgesproken instrumentalisering van het slachtoffer?

De vorige overweging roept associaties op met het pleidooi voor bemiddeling in het Wetsvoorstel tot wijziging van het “Wetboek van Strafvordering om de rechter in strafzaken de mogelijkheid te bieden de partijen voor te stellen het dossier naar een ambtenaar van de Dienst Justitiehuisen te verwijzen” (6).

Het bemiddelingsrapport wordt hierbij *een instrument tot het bepalen van de strafmaat*, waarbij medewerking van de beklaagde een lichtere, weigering een zwaardere straf kan uitlokken. Vanzelfsprekend is de bemiddelaar ook hier dus gehouden tot rapportage aan de gerechtelijke instanties. Echter, hoe verhoudt zich dit voorstel tot het beginsel van legaliteit? Op zich is de weigering tot deelname aan de dialoog met het slachtoffer moeilijk verdedigbaar als ‘verzwarende omstandigheid’ laat staan als strafbaar feit.

De problemen met het legaliteitsbeginsel krij-

gen een nog veel fundamenteeler karakter in de stellingname van sommige voorzieningen Bijzondere Jeugdzorg in hun rol als werkgevers van de bemiddelaars minderjarigen. Uitgaande van een doorgedreven, geïntegreerde opvatting inzake constructief sanctioneren en begeleiding, zien zij de bemiddeling als *één van de mogelijke etappes in het begeleidingstraject van de jongere*, waarbij de bemiddelaar in het teamwork met zowel de collega’s –hulpverleners als de bevoegde magistraat zondermeer tot volledige transparantie verplicht is.

Hoezeer we ook de gedrevenheid en het engagement achter deze visie appreciëren, ze roept o.i. een waaier van problemen op, reeds inzake de wederzijdse positionering magistraat – hulpverlener/opvoeder, maar nog veel méér inzake de plaats van bemiddelaar en de rechtswaARBorgen van zowel jongere, ouders en slachtoffer, betrokken in de aldus ge-positioneerde bemiddeling.

We eindigen met een recent geluid uit de hoek van de Nederlandstalige herstelconsultanten. Men stelt hier vast dat, in toepassing van het vertrouwelijkheidsprincipe vanuit de bemiddeling enkel het ‘goede nieuws’ in de vorm van een bereikte overeenkomst aan de magistraat wordt voorgelegd. Ook hier vraagt men zich af of het vertrouwelijkheidsprincipe niet dient gerelativeerd in het licht van *een consequent reponsabiliseren van de in bemiddeling betrokken partijen*. Ze pleiten dan ook voor een méér inhoudelijke rapportage vanwege de bemiddelaar aan de PSD als mogelijk element in de dossiervorming naar de VI-Commissie toe.

Het is echter maar de vraag of de partijen de bemiddelaar wel (kunnen (7)) mandateren tot deze vorm van reponsabilisering. En heeft de bemiddelaar dit mandaat van de partijen niet, is hij dan wel aan het bemiddelen?

e. Een kwestie van positionering

We realiseren ons dat het voorgaande punt al gauw aanleiding kan geven tot misverstanden.

Zo zijn de promotoren van een doorgedreven

aanbod van slachtoffer-daderbemiddeling al-lerminst per definitie gekant tegen modellen van praetoriaanse afhandeling, van een meer pedagogische benadering van jeugd-delinquentie of van een méér op slachtoffer en herstel gerichte detentie. Evenmin zijn ze afkerig van het streven naar groei en constructieve gedrags- en attitudeverandering bij de dader, noch van het respectvol bevorderen van de rechten en de verwerking aan slachtofferzijde .

Méér nog, het is volstrekt niet uitgesloten, het kan zelfs om goede redenen worden *gehoopt*, dat de bemiddeling op elk van deze terreinen effecten sorteert. De aanspraak op bemiddeling vanuit elk van de aangehaalde velden laat zich dan ook goed verstaan, en heeft de voorbije jaren trouwens ingrijpend bijgedragen tot de actuele populariteit van dit thema. Critici hebben echter terecht reeds opgemerkt dat een zekere ambiguïteit in theorie en praktijk de prijs van dit succes blijkt te zijn.

De actuele discussies inzake vertrouwelijkheid als één van de basisprincipes in de bemiddeling zijn in dit verband illustratief. We hopen hierboven te hebben getoond hoe overduidelijk uitgerekend dit vertrouwelijkheidsbeginsel in elk van de aangehaalde domeinen een consequent- instrumentele toepassing van de bemiddelingsmethode in de weg staat. Vertrouwelijkheid lijkt wel een blok aan het been. We hebben echter ook willen verduidelijken hoe het opgeven ervan meteen fundamentele vragen stelt inzake de verantwoordbaarheid van het bemiddelingsaanbod.

Vanzelfsprekend zal er altijd de neiging zijn om zich bij de ontwikkeling van een nieuwe methode te laten plooiën door het terrein waarop men zich bevindt. Inzake bemiddeling lijkt dit soort pragmatiek echter een zeer slechte raadgever. Inderdaad: bemiddeling is géén dadergericht pedagogisch aanbod, géén alternatieve afhandelingsmodaliteit, géén toetsing van moraliteit in functie van invrijheidstelling of ondersteuning van een ander

strafrechtelijk besluitvormingsproces. Meteen dient zich een aantrekkelijk alternatief aan. Men zou kunnen stellen dat de bemiddeling geen specifieke externe doelgerichtheid behoeft en daarom geen 'instrument' is. Men zou hierbij kunnen refereren naar de – door de casuïstiek ten overvloede geïllustreerde – enorme hoeveelheid potentiële neven-effecten, die op zoveel terreinen hoop en verwachting blijken op te wekken, om te onderbouwen dat bemiddeling, inclusief de vertrouwelijkheid dient te worden erkend als een nieuw, eigen-standig maatschappelijk instituut, een waarde-opzich. In deze opvatting wordt de communicatieve ruimte tussen dader en slachtoffer een soort tempel van authenticiteit, waarin de bemiddelaar, als een priester, de liturgie leidt.

In dergelijke sacrale opvatting fungeert het vertrouwelijkheidsbeginsel als het slot op de poort van de bemiddelingstempel, waardoor vooral de bemiddelaar, eens de ceremonie gestart, zorgvuldig aan het oog van de buitenstaander wordt onttrokken en de bewijslast bij het buiten gaan geheel op de schouders van de deelnemers komt te liggen. Immers, als het antwoord op de vraag "Wat is er gezegd?" eigenlijk niet mag worden gehoord, rest slechts de vraag "Waarom heb je eraan meegedaan en wat heb jij eraan gehad?" De bemiddeling zelf wordt dan een ritueel, een soort "regendans"<sup>(8)</sup> waarvan elk gezien of vermeend 'effect' het ritueel telkens weer bevestigd en in stand houdt. En, wie weet, begint het achteraf nu en dan zelfs ook écht te regenen.

Het laat zich goed begrijpen dat dergelijke positionering van het bemiddelingsproces weerstanden oproept. Zo ligt bij het Europees Forum voor Slachtofferhulp, in zijn evaluatie van bemiddeling en herstelrecht vanuit slachtofferperspectief, uitgerekend opnieuw het vertrouwelijkheidsbeginsel onder vuur.<sup>(9)</sup> De achterliggende bekommernis betreft inderdaad de eenzaamheid en de onmacht waarin partijen kunnen terechtkomen wan-

neer de boodschappen die zij tijdens een bemiddeling hebben ontvangen nadien onverboddelijk onder het embargo van de vertrouwelijkheid vallen.

Dat is des te moeilijker verteerbaar omdat het delict, als aanleiding tot en voorwerp van de bemiddeling, minstens gedeeltelijk de openbare orde raakt en vragen hierover alleen hierdoor al *per definitie* te verwachten zijn.

f. Bemiddeling en strafrechtelijk besluitvorming: gepraat moet er worden!

De boodschap vanuit het bovenstaande is duidelijk. Zonder vertrouwelijkheid is er geen bemiddeling. Doch, om de vertrouwelijkheid als werkingsprincipe op het strafrechtelijke (10) domein te kunnen consolideren kan de bemiddelaar zich geen geïsoleerde opstelling veroorloven. Er dient kleur bekend, in het bijzonder inzake de relatie tussen de bemiddeling en het justitieel optreden. Precies in deze relatie moet de relevantie van de bemiddeling blijken, niet als doel-op-zich, maar *als een t.a.v. een geëxpliciteerd doel of streven evalueerbare methode*.

De gerichtheid op een (schriftelijke) overeenkomst tussen dader en slachtoffer lijkt als doelstelling te smal. Deze doelstelling immers zou de dialoog tussen dader en slachtoffer meteen geheel oriënteren op het louter 'burgerlijk' aspect van de zaak, de schaderegeling dus, en op die manier botsen met de intuïtie van zowel bemiddelaars als van partijen zelf dat het uitblijven van dergelijke regeling zeker niet per definitie een mislukking van de bemiddeling inhoudt.<sup>(11)</sup> De ambitie in de bemiddelingsdialoog gaat duidelijk verder en is zeker zoveel proces- als resultaatgericht.

Omvattender, en allicht korter bij de door bemiddelaar en partijen beleefde waarheid, is het streven via de bemiddeling naar onderlinge pacificatie, waartoe (het engagement tot) de vergoeding van de schade een belangrijke, zij het niet exclusieve bijdrage kan zijn.

Als doelstelling is deze pacificatie geen moment, maar een klimaat dat zich vooral na afloop van de bemiddeling behoort door te zetten. De bemiddelde dialoog is in deze doelstelling te beschouwen als een proces gericht op een wijziging in wederzijdse betekenisverlening aan het delict en de gevolgen ervan. Anders dan bij echtscheiding of burengeschil kunnen betrokkenen bij een strafbaar feit op deze betekenisverlening echter geen gezamenlijk eigendomsrecht doen gelden. Wanneer het echt menens is met de pacificatie, dan kan de maatschappelijke betekenisverlening aan "hun zaak" hen niet onverschillig laten en eisen zij hiervan, ook na afloop van de bemiddeling, mede-eigenaarschap op. Concreter komt dit hierop neer: als de doelstelling van bemiddeling pacificatie is, dat vertaalt zich een geslaagde bemiddeling in een bekommernis bij partijen de door hen bereikte, gewijzigde betekenisverlening ook in de besluitvorming van de gerechtelijke instanties weerspiegeld te zien. Een zelfs met overeenkomst afgesloten bemiddeling waaruit niets van deze bekommernis blijkt kunnen we dan ook bezwaarlijk als succesvol beschouwen.

Doch maken we de oefening inzake de relevantie van de bemiddeling ook eens vanuit de kant van de strafrechtelijke besluitvormers. Voor zover de doelstelling van de bemiddeling slechts zou bestaan uit de "regeling van het burgerlijk aspect" kan deze methode hen nauwelijks interesseren. De doelstelling 'pacificatie' gaat echter aanzienlijk verder en overlapt in zekere mate met deze van het 'herstellen van de maatschappelijke orde'. De voorbije jaren is men deze notie 'maatschappelijke orde' gelukkig aanzienlijk minder abstract en technisch gaan invullen dan dit in het verleden het geval was. Het streven binnen de gerechtelijke wereld om te komen naar een maatschappelijk beter verankerde, méér communicatieve justitie sluit geheel bij deze overweging aan. Een goede rechtspraak wordt door de burger begrepen en is niet onverschillig voor diens beleving. Dit maakt bemiddelaar en magistraat echter



nog geen teamgenoten. Heel eigen aan het gerechtelijk systeem is immers dat het de exclusieve bevoegdheid heeft van de uitoefening van maatschappelijke dwang, een bevoegdheid die, om verzoenbaar te zijn en te blijven met de principes van een democratische rechtsstaat en om misbruiken te voorkomen, met een hele reeks randvoorwaarden moet zijn bekleed. Niet zonder reden werd o.m., in de relatie tussen burger en strafrechtelijke overheid, *het legaliteitsprincipe ingeschreven als één van de fundamentele mensenrechten.*(12)

Er is dus voorzichtigheid geboden op de brug tussen strafrecht en bemiddeling. Slordigheid riskeert afbreuk te doen aan de democratische legitimiteit van de gerechtelijke besluitvorming en zou de dialoog in de bemiddeling van bij de start tot een instrument maken van wie er op een bepaald moment zijn voordeel mee lijkt te kunnen doen.

Samenvattend: zowel aan de kant van de partijen in de bemiddeling als vanwege de strafrechtelijke besluitvormers is er de neiging om bruggen te slaan. Dit houdt wellicht verband met de wederzijdse intuïtie dat beide velden (kunnen) bijdrage aan een verderliggend maatschappelijk doel: het klimaat van maatschappelijk pacificatie.

Precies echter het feit de bemiddelingsdialoog zijn kwaliteit put uit de (mate van) vrijwillige, authentieke deelname van partijen, ligt het geheel specifieke van het strafrechtelijke in het –weliswaar subsidiaire– aanwenden van maatschappelijke dwang.

Er moet dus gepraat worden maar hoe?

g. Vertrouwelijkheid als opstap tot een voldragen spreekrecht

Aan het eind van deze –al veel te lange– bijdrage aan deze nieuwsbrief bevinden we ons waar het verhaal eigenlijk zou moeten beginnen: Pas na al het voorgaande kunnen we starten met een vurig pleidooi voor een strikte

toepassing in de bemiddeling van het vertrouwelijkheidsbeginsel.

Het gaat bij vertrouwelijkheid van de bemiddeling dus al lang niet meer om het veilig afsluiten van een sacrale ruimte voor authentieke intermenselijke uitwisseling, integendeel. Precies het rigoureuze hanteren van een vertrouwelijkheid maakt het mogelijk dat vanuit bemiddeling door partijen met de gerechtelijke besluitvormers in gesprek wordt gegaan.

Terecht immers beperkt het onderzoek zich tot elementen waarvan het onmiddellijke verband met het strafbare feit kan worden aangetoond. Terecht dient de dossiervorming met het oog op het bepalen van de strafmaat zich toe te spitsen op de verzameling van objectieve vaststellingen en gegevens.

De subjectieve beleving en wederzijdse betekenisverlening, waar het in de bemiddeling om draait, hoe nieuwsgierig men hier ook naar moge zijn, en hoe groot ook de behoefte van partijen om deze te laten kennen, vindt hierin dus geen plaats.

Voor zover dit soort verklaringen worden afgelegd, dienen ze door de magistraat uitdrukkelijk buiten de debatten gehouden te worden. En hopelijk gebeurt dit steeds even consequent, ook wanneer ze onder vermomming van een “objectief “ verslag van een ‘deskundige’ worden aangebracht.

De éenzijdige morele overweging of emotionele expressie van een partij kan dan ook geen justitiële relevantie hebben, indien niet onmiddellijk het voorwerp van tegensprekelijkheid. (13)

Precies ook om partijen te beschermen tegen de kwetsuren van een publiek debat over gevoelens en percepties is de buffer van de formele dossiervorming en rechtspraak misschien wel een uitstekende zaak en de ‘reductie van de realiteit’ een hiervoor noodzakelijk te betalen prijs ...

Een heel ander gegeven doet zich echter voor wanneer partijen het, op basis van uitwisseling van deze subjectieve belevingselementen in een bemiddeling met elkaar ééns zijn geraakt, over wát dan ook dat op hun zaak betrekking heeft. Hun ondertekende overeenkomst is voor de magistraat uiterst relevant, niet zozeer als dossiergegevens, maar wel als in rekening te brengen element bij de besluitvorming.<sup>(14)</sup> Het is immers onmiskenbaar dat de partijen in hun gemeenschappelijke verklaring, niet zozeer aan het (moraliteits)-onderzoek, doch precies aan deze maatschappelijke besluitvorming participeren en de rechter constructief uitdagen zich ten aanzien van het resultaat van hun inspanning te verhouden.

In onze opvatting over wat herstelrecht is, is het precies déze vorm van participatieve justitie, die, uit diep respect, zowel voor de betrokken partijen als voor de democratische rechtsstaat, dient te worden uitvergroet.

Inderdaad, vanuit een toepassing van de vertrouwelijkheid laten we vanuit de bemiddeling aan de magistraat enkel het ‘goede nieuws’ horen. Dit gebeurt echter niet vanuit een onbeholpen poging toch de éne of de andere partij te bevoordelen, doch vanuit de harde vaststelling dat een andere optie zich, noch vanuit de aard van bemiddeling, noch vanuit de basisprincipes van de rechtspraak, laat verantwoorden.

#### h. Tot voorlopig besluit

Deze bijdrage hoort thuis ergens in de inleiding van een verhaal over bemiddeling en vertrouwelijkheid, waarvan we de volgend hoofdstukken de komende maanden en jaren absoluut verder moeten schrijven.

Zelf behoren we tot de vurige verdedigers van een strikte toepassing van dit beginsel. Toch hebben we het grootste begrip voor de kritische geluiden vanuit de diverse toepassingsgebieden. Ze wijzen op een zekere leemte in visie en theorievorming inzake de toe-

passing van bemiddeling tussen daders en slachtoffers van misdrijven.

Indien de bemiddeling in haar positionering t.a.v. de gerechtelijke besluitvorming geen eigen kleur bekent, is het vertrouwelijkheidsbeginsel niet méér dan een tijdelijke schaamlap tot de recuperatie zich voldoende zal hebben doorgezet.

We hebben getracht aan te tonen dat hierin, zelfs mocht men hiervoor kiezen, voor bemiddeling geen verantwoordbaar perspectief is weg gelegd.

Het alternatief is de radicale keuze voor de bemiddeling in zijn structurele rol: als methode tot een communicatieve en participatieve justitie. Dergelijke keuze heeft consequenties in het na te streven verwijzingsbeleid: het bemiddelingsaanbod kàn in deze optie slechts verschijnen als een principieel recht van partijen, eerder dan als een selectief aanbod of vertimmerde voorwaarde. Dergelijk concept verplicht de bemiddelaar verder in zijn rolverklaring bij de partijen deze structurele verwachting extra te benadrukken: het laat hem inderdaad niet onverschillig of er gezamenlijk al dan niet iets op papier komt, alleen hoeft het lang geen “overeenkomst” te zijn. Tenslotte echter kan deze aangescherpte benadering de bemiddelaar niet onverschillig laten voor wat er met het bemiddelingresultaat tijdens de zitting gebeurt: het uitwerken met de magistraten van een respectvolle, communicatieve zittingsmethodiek dringt zich op.

En de bemiddelaar zelf, met al zijn kennis en deskundigheid? Laat zijn mening onbelangrijk zijn en zijn stilte oorverdovend, opdat zijn spreken de nieuwsgierigheid van de magistraat niet zou bevredigen, de kwetsbare ambitie tot spreken bij daders en slachtoffer niet zou overstemmen en rechtspraak écht en méér recht-spraak zou kunnen worden.

Leo Van Garsse  
Februari 2005

- (1) Zie o.m. C. ELIARTS en R. BITOUNE, 'Herstelrecht voor minderjarigen in theorie en praktijk' in L. Dupont en F. Hutsebaert, *Herstelrecht tussen toekomst en verleden; liber amicorum Tony Peters*, Leuven, Universitaire pers, 2001, p.225.
- (2) Zie bv. Art. 12 van het Wetsontwerp tot wijziging van het gerechtelijk wetboek inzake bemiddeling, *Parl. St. Kamer* nr.327/014
- (3) Hoge Raad voor de Justitie, Advies over de bemiddeling—Goedgekeurd door de algemene vergadering op 4 februari 2004.
- (4) I. AERTSEN, *Slachtoffer-daderbemiddeling, Een onderzoek naar de ontwikkeling van een herstelgerichte strafrechtsbedeling*, Leuven, Universitaire Pers, 2004 p. 214.
- (5) Debat, georganiseerd door de VZW jongerenbegeleiding, Gent, 3 februari 2005. Cfr. Ook de belangrijke bijdrage van H. GEUDENS in de vorige editie van deze nieuwsbrief.
- (6) C. DE PERMENTIER e.a., Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers, dec. 2001, doc. 50 1549/001.
- (7) 'Kunnen': inderdaad, gegeven de relatieve onvoorspelbaarheid van inhoud, besproken thema's, en emotionele impact van een bemiddelingsverloop, hoe zou dergelijk mandaat aan de bemiddelaar ev. ook buiten hen om te rapporteren deontologisch en juridisch hard kunnen worden gemaakt?
- (8) A. VON HIRSCH in zijn bijdrage op de '4th International Conference of Restorative Justice', Tübingen, 2000.
- (9) M. GROENHUYSEN in zijn bijdrage op het 'Dikê-seminar on Protection and Promotion of Victim's Rights in Europe', Lissabon, september 2003.
- (10) We gaan er even van uit dat de behandeling van jeugddelinquentie onder de brede noemer van het strafrechtelijke kan worden gevat.
- (11) We verwijzen o.m. naar de eerste evaluaties van de herstelbemiddeling waaruit bleek dat de (hoge) tevredenheidsgraad relatief afhankelijk is van de mate waarin een overeenkomst werd bereikt. Het is overigens een frappante vaststelling dat zowel dader als slachtoffer in de schriftelijke overeenkomsten vaak impliciete (soms expliciete) boodschappen aan de magistratuur wensen zien opgenomen.
- (12) Cfr. Universele verklaring van de Rechten van de Mens, art.11.
- (13) In Nederland werd zeer onlangs bij wet (Wet van 21 juli 2004) tijdens de zitting een beperkt

spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden ingevoerd, waarvan nu reeds wordt gevreesd dat het, met het oog op de rechten van de verdediging, tijdens de terechtzitting geregeld aanleiding zal zijn tot een heftig debat over inhouden die zich hier, vanwege het emotioneel karakter, allerm minst toe lenen. (Cfr. Besprekingen tijdens Studiedag Universiteit Maastricht, 18 november 2004).

- (14) Wat trouwens voorzien wordt in het art.10, 2e lid van het Kaderbesluit van de Europese Unie inzake de Positie van het Slachtoffer in de Strafrechtelijke procedure (15 maart 2001).

## RAPPORTAGE EN VERTROUWELIJKHEID

De wijze waarop de gerechtelijke instanties worden geïnformeerd betreffende het verloop van de bemiddeling heeft reeds van bij het begin geleid tot pittige discussies. Het was reeds onderwerp op menige stuurgroep en vormt een vast item bij intervisies. Dit heeft alles te maken met het feit dat bemiddeling met minderjarige daders in Vlaanderen geïnitieerd wordt vanuit het gerechtelijk apparaat, waardoor er een noodzakelijke communicatie over de bemiddeling moet plaatsvinden met de verwijzers. Dit maakt de bemiddeling tot een complexe materie, die raakt aan de fundamenten van de bemiddeling, met name aan de bemiddelingsprincipes.

We doen nog maar eens een poging om één en ander helder te krijgen.

### 1. De werkingsprincipes van bemiddeling

Het hoeft geen betoog dat rapportage aan de gerechtelijke overheid de vrijwilligheid, de neutraliteit en de vertrouwelijkheid (ernstig) in het gedrang kan brengen. Aangezien bemiddeling niet volledig buitengerechtelijk gebeurt – we denken hierbij aan de verwijzing door parket of

jeugdrechtbank en de noodzakelijke terugkoppeling – kunnen deze principes sowieso niet meer volledig worden nageleefd. De verwijzing vanuit het gerechtelijk apparaat legt op zich een zekere druk op de partijen om deel te nemen aan een bemiddeling. De terugkoppeling van het bemiddelingsgebeuren aan de verwijzer garandeert geen absolute vertrouwelijkheid.

Dit alles maakt dat het binnen een straf/jeugdrechtelijke context moeilijker is dan in andere domeinen zoals bijvoorbeeld in echtscheidingsproblematieken om de bemiddelingsprincipes zuiver te houden. Een gepaste maatschappelijke reactie op een delict/MOF vraagt om zo veel mogelijk beschikbare informatie. Anderzijds betreden we met een MOF een terrein waar dwang en verticaliteit steeds aanwezig zijn. Het is bijgevolg voor de bemiddelaar een grote uitdaging om hiervoor alert te blijven, om niet mee te gaan in deze (verticale) jeugd/strafrechtelijke benadering en om de principes van vrijwilligheid, neutraliteit en vertrouwelijkheid maximaal te hanteren.

## 2. Verhouding herstelrecht – jeugd/strafrecht.

Indien de bemiddeling volledig buitengerechtelijk gebeurt, kunnen deze principes in al hun zuiverheid worden gehandhaafd. Het experiment dat Oikoten hierrond destijds opzette toonde echter aan dat deze ‘zuivere’ praktijk niet zomaar werkt. Bovendien betekent dit ook een keuze voor een tweesporenbeleid waarbij het herstelrecht volledig onafhankelijk functioneert van het straf/jeugdrecht. Nederland kiest voor een dergelijk systeem. Met hun project “echt-recht conferenties” werkt men volledig buitengerechtelijk vanuit de overtuiging dat het jeugdstrafrecht niet te verzoenen is met een herstelrechtelijke benadering. Tracht je wel te verzoenen, dan komt in hun visie ofwel het gerechtelijk systeem in moeilijkheden (moeten afstappen van fundamentele beginselen zoals

rechtsgelijkheid, proportionaliteit ...), ofwel de herstelrechtelijke benadering (afstappen van de bemiddelingsprincipes).

In de Vlaamse herstelbemiddelingsprojecten daarentegen werd er voor geopteerd om ook een meer structurele doelstelling na te streven nl. de integratie van de hersteldimensie in de jeugd/strafrechtsbedeling. De OSBJ heeft dit uitgangspunt verder uitgewerkt in haar visietekst rond een communicatief en participatief jeugdrecht. Een belangrijk risico van deze keuze is dat bemiddeling verwordt tot een maatregel die door de gerechtelijke instanties kan worden opgelegd, naast vele andere en dat dus het essentiële onderscheid tussen een vrijwillig *aanbod* en een opgelegde *maatregel* verloren gaat. Dan zijn we zeer ver van ons doel verwijderd.

De integratie van bemiddeling binnen het jeugd/strafrechtstelsel is dus een doelbewuste keuze. Maar is dit wel mogelijk?

## 3. Is verzoening mogelijk?

Zowel het parket als de jeugdrechtbank zijn vragende partij naar meer informatie. Voor het parket is deze informatie belangrijk in functie van de vordering die mogelijk zal gesteld worden: de concrete vraag aan de rechter tot het nemen van een maatregel kan mogelijks anders (of niet) geformuleerd worden indien er een herstelovereenkomst voorligt. De jeugdrechtbank heeft de taak te oordelen over de totale persoon van de jongere en alle informatie met betrekking tot die jongere kan van belang zijn om beslissingen te nemen/te staven. In de Vlaamse praktijk zijn beide instanties bereid door te verwijzen naar bemiddeling, maar wensen zij over het verloop en het eindresultaat maximaal geïnformeerd te worden met het oog op een goede uitoefening van hun taak.

Bekijken we evenwel bemiddeling vanuit de rechtstreeks betrokkenen, dan krijgen we een ander beeld. Bemiddeling is bedoeld om het conflict opnieuw aan de rechtstreeks betrokkenen te geven. Geloof in hun oplossingscapaciteiten ligt hierbij aan de basis. Een geloof dat slaat op alle fases van de bemiddeling: alleen partijen kunnen beslissen of ze ingaan op het aanbod, alleen partijen beslissen over de inhoud van het communicatieproces, alleen partijen beslissen of concrete gegevens – en zo ja, welke – kunnen doorgegeven worden aan de gerechtelijke instanties.

Ook de neutraliteit van de bemiddelaar is hierbij essentieel. De bemiddelaar is geen verlengstuk van justitie, maar doet een specifiek aanbod aan partijen dat *niet* tot doel heeft de gerechtelijke overheden te informeren, maar partijen zelf initiatieven te laten nemen. Misschien kan het ‘stilzwijgen’ van de bemiddelaar de gerechtelijke overheid ook uitdagen om meer in communicatie te treden met de partijen zelf, hen te bevragen op de zitting, hen uit te nodigen op hun kabinet...?

4. Concreet voorstel van de OSBJ – resultaat van intervisie

Bij de afsluiting van het dossier kunnen zich grosso modo drie situaties voordoen.

4.1. Bemiddeling wordt niet opgestart

De reden van het niet-opstarten kan worden gegeven in de mate dat geen van beide partijen hierdoor wordt benadeeld.

- a. Eén van de partijen kon niet worden bereikt
- b. Eén van de partijen wenste niet in te gaan op het aanbod
- c. Partijen kwamen reeds tot een overeenkomst – benadeelde heeft geen vraag meer/is volledig vergoed.
- d. De dader ontkende de feiten

4.2. De bemiddeling resulteert niet in een overeenkomst

*“We hadden contact met partij x en y en z maar konden niet tot een akkoord komen.”*

Informatie die door alle betrokken partijen voor akkoord of goedkeuring getekend wordt, kan probleemloos aan de gerechtelijke instanties worden doorgestuurd, ook als er geen vergelijk tot stand kwam.

4.3. De bemiddeling leidt tot een overeenkomst

Bij overeenkomst kan de getekende herstelovereenkomst worden toegevoegd aan het gerechtelijk dossier.

Lieve Balcaen  
OSBJ

(1) L. VAN GARSSE, Op zoek naar herstelrecht. Overwegingen na jaren bemiddelingswerk, Panopticon 2001, nr 5, p. 434.

## PRINCIPES INZAKE RAPPORTAGE

*Vanuit Suggnomè werd ons gevraagd om – in het licht van het vertrouwelijk karakter van het bemiddelingsproces – onze manier van rapportage toe te lichten. Vooraleer concreet stil te staan bij de vraag “wat en hoe rapporteren wij”, eerst een korte schets van de aard van de dossiers waarin wij bemiddelen en onze werkwijze. Tenslotte nog een aantal bedenkingen.*

### 1. In welke dossiers bemiddelen wij?

Vanaf mei 2003 wordt in elk vorderingsdossier dat aan de criteria voldoet herstelbemiddeling aangeboden aan de partijen. De dossiers worden ingelezen op het moment dat de procureur in kwestie het dossier vordert met

het oog op navorsingen. In een later stadium vindt dus nog een zitting plaats op de jeugdrechtbank, waarbij de benadeelde de kans wordt geboden zich burgerlijke partij te stellen. Deze samenwerkingsafpraak is vergelijkbaar met de werkwijze binnen herstelbemiddeling voor meerderjarigen (de dagvaardingswaardige dossiers).

## 2. Onze werkwijze

In samenspraak met BAL (Bemiddelingsdienst Arrondissement Leuven) werden eind november 2004 de uitnodigingsbrieven herschreven. De huidige werkwijze ziet er als volgt uit: de partijen ontvangen een uitnodigingsbrief van onze dienst met de vraag vóór een bepaalde datum te reageren indien zij interesse vertonen voor ons bemiddelingsaanbod. De partijen die niet reageren op deze brief, ontvangen een tweetal weken later een herinneringsbrief. Hierin worden de partijen alsnog gevraagd contact op te nemen met onze dienst, terug vóór een bepaalde datum. In deze brief wordt kort melding gemaakt welke van de andere partijen reeds reageerden op ons aanbod (in alle anonimiteit).

Deze herinneringsbrief meldt volgende zinsnede: “Indien ik vóór (datum) niets van u verneem, ga ik ervan uit dat u niet op het aanbod wenst in te gaan. Ik zal het dossier dan afsluiten op onze dienst en het parket laten weten dat u niet gereageerd heeft op onze briefwisseling.” In onze briefwisseling naar de partijen wordt dus aangegeven hoe zal gerapporteerd worden ten overstaan van justitie (indien de bemiddeling niet opgestart wordt).

Bij het versturen van de uitnodigingsbrieven ontvangt de advocaat van de minderjarige dader van onze dienst een fax. Deze fax maakt melding van de start van de bemiddeling en de feiten waarop de bemiddeling betrekking heeft. Indien een gesprek gepland wordt met de minderjarige dader, wordt de plaats en datum van dit gesprek doorgefaxt naar de advocaat.

## 3. Wat en hoe rapporteren wij?

### Principes inzake rapportage

Duidelijke toelichting van de wijze van rapporteren

Bij de start van elke bemiddeling wordt door de bemiddelaar toelichting gegeven aan de partijen wat en hoe wordt gerapporteerd.

Steeds een eindverslag (al dan niet met overeenkomst)

Bij het afsluiten van elk bemiddelingsdossier wordt telkens een eindverslag opgemaakt, al dan niet met een overeenkomst in bijlage.

Korte verslaggeving

In het eindverslag wordt in principe zo weinig mogelijk neergeschreven.

Objectieve verslaggeving

Bij de opmaak van het eindverslag wordt telkens gebruik gemaakt van standaardzinnen en bewoordingen. Hetgeen in het eindverslag vermeld wordt, zijn 'objectieve vaststellingen', bijvoorbeeld: partij X reageerde niet op onze uitnodigingsbrieven, partij Y wenste niet op ons aanbod in te gaan.

Informatie over het bemiddelingsproces

Hetgeen in het eindverslag vermeld wordt, heeft betrekking op het bemiddelingsproces en niet op de inhoud van de bemiddeling.

De goedkeuring van de partijen

De eindverslagen worden telkens ter goedkeuring voorgelegd aan de partijen die reageerden op ons bemiddelingsaanbod. Hen wordt de tijd gegeven om te reageren op de inhoud van het eindverslag. Nadien worden ze toegevoegd aan het gerechtelijk dossier.

### Hoe wordt concreet gerapporteerd?

#### Een niet opgestarte bemiddeling

Indien een bemiddeling niet opgestart wordt, wordt in het eindverslag vermeld wie wel en wie niet reageerde op onze uitnodigingsbrieven en wie wel en niet wenste te bemiddelen. Ten aanzien van de partijen die niet wensen te bemiddelen wordt gemeld dat zij hun overwegingen hieromtrent schriftelijk kunnen overmaken aan de bevoegde parketmagistraat.

#### Een bemiddeling die stopgezet werd

Indien één van de partijen beslist om het bemiddelingsproces stop te zetten, wordt in het eindverslag vermeld wie de bemiddeling stopzette. Ook hier wordt aan de desbetreffende partij gemeld dat zij steeds schriftelijk hun overwegingen inzake het stopzetten van de bemiddeling kunnen overmaken aan de bevoegde parketmagistraat.

#### Een bemiddeling die niet leidde tot een overeenkomst

Indien de bemiddeling niet tot een overeenkomst leidde, wordt dit met die bewoordingen vermeld in het eindverslag.

#### Een bemiddeling met overeenkomst

In het eindverslag wordt vermeld dat de partijen tot een overeenkomst kwamen. Tevens wordt verwezen naar de overeenkomst in bijlage. In deze dossiers wordt in het eindverslag (of in een later eindverslag 'bis') gemeld of de overeenkomst al dan niet werd uitgevoerd.

Na ondertekening van de overeenkomsten wordt de benadeelde gevraagd ons op de hoogte te stellen van het al dan niet nakomen van de verbintenissen in de overeenkomst door de minderjarige dader(s).

### **4. Een aantal bedenkingen**

Het thema 'rapportage' binnen de projecten herstelbemiddeling is sinds de start van de bemiddelingspraktijk in Vlaanderen een hot item. Wij kozen voor een beperkte vorm van rapportage over het bemiddelingsproces, niet over de inhoud van de bemiddeling (tenzij in de overeenkomst vermeld). Een aantal slotbedenkingen, uiteraard voor (veel) discussie vatbaar...

Is het rapporteren over het bemiddelingsproces geen vorm van valorisatie voor je eigen werk als bemiddelaar in de dossiers waarin je werkzaam bent? Is het mentaal niet méér bevredigend om toch iets meer te kunnen neerschrijven dan: "de bemiddeling is niet opgestart" of "de bemiddeling leidde niet tot een overeenkomst", wetende dat je uren, dagen, weken van je tijd besteedde aan die desbetreffende bemiddeling? Wekt een zéér beperkte vorm van rapportage - "er werd geen overeenkomst bereikt" - niet de indruk bij justitie dat er 'niet al te veel gebeurde' binnen het bemiddelingsproces?

Verlies je als bemiddelaar je 'neutrale grondhouding' ten opzichte van de partijen indien je informatie geeft over het bemiddelingsproces of is het simpelweg een kwestie van duidelijkheid te verschaffen ten aanzien van de partijen wat en hoe je zal rapporteren? Schaad je het vertrouwelijk karakter van de bemiddeling, als je de partijen op voorhand duidelijk aangeeft wat en hoe je zal rapporteren? Heeft het vertrouwelijk karakter van de bemiddeling betrekking op de inhoud van de gesprekken of ook op het bemiddelingsproces zelf?

Mag je als bemiddelaar het engagement van de partijen die wensen te bemiddelen niet valoriseren aan de hand van je eindverslag? Is het 'rechtvaardig' om ten opzichte van de partijen die wel wensen te bemiddelen gewoon in je eindverslag te vermelden "dat de bemiddeling niet werd opgestart"?

Heeft de parketmagistraat geen recht op informatie over wie al dan niet reageerde of al dan niet wenste te bemiddelen? Is dit geen vorm van ‘constructief samenwerken’ tussen de bemiddelaars en justitie? Is het ‘gevaar’ niet denkbeeldig dat – wanneer je als bemiddelaar geen info verschaft over het bemiddelingsproces – de parketmagistraat ‘vooronderstelt’ dat het wel weer de dader zal zijn die zich niet wenste in te spannen en/of de opdracht geeft aan de politio-nale diensten om na te gaan om welke reden de bemiddeling niet werd opgestart of werd stopgezet...

Tot slot een aantal cijfergegevens uit onze anonieme tevredenheidsmeting (telkens wordt de laagste en de hoogste gemiddelde score weergegeven). Het item “het verslag en/of de overeenkomst die de bemiddelaar opmaakte” haalt een score tussen 72% en 83%. Ook de items over “de neutraliteit van de bemiddelaar” (score tussen 77% en 84%) en “ik had vertrouwen in de bemiddelaar” (score tussen 79% en 86%) scoren behoorlijk. Mogen we uit deze cijfers voorzichtig concluderen dat de partijen toch wel tevreden zijn over onze manier van verslaggeving en – belangrijker nog – dat onze wijze van rapporteren de neutraliteit van de bemiddelaar en het vertrouwelijk karakter van het bemiddelingsproces niet aantast?

Bart Sanders  
Bureau Alternatieve Afhandeling Brugge

## **PRINCIPE VAN VERTROUWELIJKHEID IN SLACHTOFFER-DADER BEMIDDELING**

Bemiddeling is een aloud informeel gebruik van gewone mensen die op een bepaald ogenblik niet uit hun onenigheid geraken en daarom in alle vertrouwelijkheid een beroep doen op een

betrouwbaar en onpartijdig persoon. In diverse maatschappelijke sectoren zijn bemiddeling en andere vormen van alternatieve geschillenregeling zoals onderhandeling en arbitrage, reeds een courante praktijk. Denk maar aan de bemiddeling bij collectieve arbeidsconflicten, de tussenkomst van geschillencommissies bij consumentenproblemen, de veel voorkomende vormen van minnelijke regeling en arbitrage in de verzekerings- en bedrijfs wereld en de recente opkomst van scheidings- en schuld bemiddeling. In al haar vormen lijkt de vertrouwelijkheid van de bemiddeling een evidente essentiële vereiste voor het succes van het bemiddelingsproces. De bemiddeling speelt zich niet af in het openbaar. Partijen moeten de bemiddelaar in vertrouwen kunnen nemen en dit vertrouwen mag niet worden beschaamd tijdens de informatieoverdracht die onvermijdelijk tot de taak van de bemiddelaar behoort. Het welslagen van de bemiddeling hangt af van de mate waarin de betrokken partijen vrij en ongedwongen de bemiddelaar in vertrouwen kunnen nemen en gevoelige aspecten en informatie kunnen medelen. Partijen stellen zich tijdens het bemiddelingsproces soms kwetsbaar op maar willen voorkomen dat zij hier achteraf nadeel van ondervinden. De bemiddelaar draagt informatie over van de ene partij naar de andere. Soms is in bepaalde mate ook een mededeling vereist naar derden toe, zoals bijvoorbeeld de syndicale achterban of de media. De partijen verwachten van de bemiddelaar nochtans de gepaste discretie bij de overdracht van de verkregen inlichtingen. Derhalve is het zowel voor de partijen als voor de bemiddelaar belangrijk dat er duidelijkheid bestaat over het principe van de vertrouwelijkheid van de bemiddeling en haar grenzen. Het is dan ook nuttig na te gaan hoe het principe van de vertrouwelijkheid in de diverse wettelijk vastgelegde vormen van bemiddeling wordt geregeld.

Bij wet van 19 februari 2001 betreffende de *bemiddeling in familiezaken*, is in het Gerechtelijk Wetboek art. 734*secties* ingevoerd. Dit artikel bepaalt dat de documenten die worden



opgemaakt en de mededelingen die worden gedaan in de loop van de procedure voor bemiddeling in familiezaken, vertrouwelijk zijn. De documenten kunnen niet worden aangevoerd in een gerechtelijke, administratieve of arbitrale procedure of in enige andere procedure voor het oplossen van conflicten en zijn niet toelaatbaar als bewijs, zelfs niet als buitengerechtelijke bekenenis. Verder stelt dit artikel dat de geheimhoudingsplicht slechts kan worden opgeheven met instemming van de partijen en van de bemiddelaar in familiezaken om onder meer de rechter in staat te stellen de bereikte akkoorden te bekrachtigen. Bij schending van die geheimhoudingsplicht door één van de partijen doet de rechter uitspraak over de eventuele toekenning van schadevergoeding. Vertrouwelijke documenten, die toch zijn medegedeeld of waarop een partij steunt in strijd met de geheimhoudingsplicht, worden ambtshalve buiten de debatten gehouden. Opvallend is dat deze regeling de geheimhouding van vertrouwelijke gegevens enkel oplegt aan de partijen zelf. Blijkbaar is de discretie- en geheimhoudingsplicht van de bemiddelaar dermate evident dat hierover in de wet geen afzonderlijke bepaling is opgenomen.

In het strafrecht zal op een andere manier moeten omgegaan worden met het principe van de vertrouwelijkheid van de bemiddelaar. Dit is te verklaren door de eigen aard van het Belgische strafrecht. Hierbij kan bijvoorbeeld verwezen worden naar artikel 458*bis* van het Strafwetboek, ingevoerd bij wet van 28 november 2000, dat in hoofde van iedere drager van een beroepsgeheim een aangifteplicht oplegt voor misdrijven die een ernstig en dreigend gevaar meebrengen voor de integriteit van minderjarigen. In het Belgische strafrecht is er ook geen traditie om slachtoffer en dader samen te brengen. Waar het gebruik van de overleg- en bemiddelingsstrategie bij de aanpak van conflicten in het sociaal leven en het civiele recht reeds langer is ingeburgerd, is de bemiddeling in het kader van het strafrecht relatief nieuw en zelfs omstreden.

De klassieke Belgische strafrechtspleging was lange tijd gekenmerkt door haar retributief karakter met een nogal exclusief dadergerichte in-

teresse waarbij het de gerechtelijke overheid is die de beslissing neemt over het misdrijf, zonder inmenging van dader of slachtoffer. In de geest van het traditionele strafprocesrecht komt de maatschappelijke afhandeling van strafzaken uitsluitend toe aan de overheid. De strafwet is van openbare orde en kan door onderlinge overeenkomsten niet worden ingeperkt. Het retributieve strafrecht gaat vanuit het kwaad op zoek naar de schuld(ige). De functie van de straf is hoofdzakelijk vergelding en boetedoening. Het overlegmodel dat na de Tweede Wereldoorlog werd uitgebouwd en de instroom van de mensenrechtenbeweging hebben geleid tot een toenemend slachtoffer-geöriënteerd karakter van de strafrechtspleging. Sinds de jaren negentig is een steeds nadrukkelijker pleidooi gehouden voor de herstelgedachte. Volgens dit model wordt de dialoog niet langer afgeremd maar juist bevorderd door het aanbieden van ondersteuning en concrete hulpmiddelen. Herstel wordt niet opgevat als een terugkeer naar de toestand vóór het misdrijf (dat is in principe onmogelijk), maar heeft veeleer te maken met een voor iedereen aanvaardbare compensatie en een nieuw evenwicht. Herstel gaat verder dan het geldelijk vergoeden van materiële en morele schade.

Het samenbrengen van slachtoffer en dader is dus nog maar recent in het Belgisch strafrecht ontwikkeld. Meer nog dan de bemiddeling in het sociale of civiele recht zal in het strafrecht steeds rekening moeten worden gehouden met een derde partij, met name het Openbaar Ministerie, die het monopolie van de strafvordering heeft en dienvolgens toezicht op het verloop van de bemiddeling tussen de dader van een misdrijf en het slachtoffer wil houden. Dit komt manifest tot uiting in de *bemiddeling in strafzaken* die bij de wet van 1994 in het Belgische strafrecht is ingevoerd. Bemiddeling in strafzaken is niet complementair aan de strafrechtspleging maar is een wettelijke alternatieve vorm van tussenkomst door de gerechtelijke overheid om een oplossing te bieden voor een conflictsituatie veroorzaakt door een misdrijf. Hierbij wordt een beroep gedaan op de verantwoordelijkheid en medewerking van de partijen. De bemiddeling in strafzaken leunt aan bij de klassieke gerechte-

lijke aanpak. De strafbemiddeling kenmerkt zich door een 'restorative approach' maar stelt het punitief karakter nog steeds centraal. De strafbemiddeling legt de nadruk op de afhandeling van de zaak op parketniveau door middel van een overeenkomst die rekening houdt met de belangen van het slachtoffer. De nadruk ligt veeleer op een snelle alternatieve afhandeling die inhoudelijk slachtoffergericht kan zijn. De bemiddelaar werkt in opdracht van het Parket en dient ook rekenschap te geven aan het Parket. Meteen is duidelijk dat er geen sprake is van een volledige vertrouwelijkheid bij deze vorm van bemiddeling. Integendeel wordt gesteld dat de strafbemiddelaar een spreekplicht heeft ten aanzien van zijn opdrachtgever, het Openbaar Ministerie. Het beroepsgeheim van de strafbemiddelaar is eerder een ambtsgeheim met een rapportageplicht aan de magistraat door wie hij werd aangesteld.

Dit ligt anders bij de herstelbemiddeling die geen alternatief biedt voor de strafrechtspleging maar enkel complementair eraan is. De herstelbemiddeling beoogt in de eerste plaats de verstandhouding en maatschappelijke pacificatie tussen de rechtstreeks betrokkenen, het slachtoffer en de dader, te realiseren. De doelstelling van de herstelbemiddeling beantwoordt veeleer aan de definitie van de bemiddeling die in de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel nr. 51 0327/001 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek is gegeven: *"bemiddeling is een proces van vrijwillig overleg tussen conflicterende partijen, dat wordt geleid door een onafhankelijke derde die de communicatie vergemakkelijkt en poogt de partijen er toe te brengen zelf tot een oplossing te komen."* Deze definitie bevat alle essentiële elementen die belangrijk zijn voor een goed begrip van het principe van de vertrouwelijkheid. Vooreerst blijkt duidelijk dat de bemiddelaar proceduredirectief optreedt maar niet inhoudsdirectief. De partijen komen zelf tot een oplossing, terwijl de bemiddelaar optreedt als katalysator: hij vergemakkelijkt en structureert de communicatie tussen de partijen maar hij duwt de oplossing niet in een bepaalde richting en legt de partijen zeker geen oplossing

op. Meteen is het onderscheid gemaakt met de rol van de onderhandelaar en de verzoener, die ook inhoudsdirectief optreden en een actieve bijdrage leveren aan de debatten en zelf voorstellen tot oplossing van het conflict kunnen doen. Beide figuren onderscheiden zich essentieel wat betreft het principe van de vertrouwelijkheid. Bij de bemiddeling is het element van de vertrouwelijkheid essentieel, terwijl bij de onderhandeling en de verzoening het principe van hoor en wederhoor essentieel zijn. Het element 'leiding' dat ingebed ligt in de definitie van bemiddeling duidt er op dat een bemiddelingsproject in diverse stappen gebeurt en dat de bemiddelaar waakt over dit traject. De definitie onderstreept ook het principe van de vrijwilligheid. Partijen moeten ongedwongen kunnen deelnemen aan de bemiddeling. Partijen moeten erop kunnen rekenen dat de bemiddeling niet tegen hen zal worden gebruikt in geval van latere (straf)procesvoering.

Bovenvermeld principe van de vertrouwelijkheid van de herstelbemiddeling zal evenwel worden bedreigd door de onvermijdelijke aanwezigheid van het Openbaar Ministerie, dat geneigd zal zijn informatie over het verloop van de bemiddeling te bemachtigen. Bovendien zullen ook partijen soms geneigd zijn informatie over de bemiddeling te hanteren in hun eigen belang en bijvoorbeeld het mislukken van de bemiddeling willen wijten aan de ondeugdelijke houding van de wederpartij. Een duidelijke wettelijke regeling ontbreekt. De recente regeling ingevoerd voor de bemiddeling in familiezaken, kan als leidraad dienen voor de herstelbemiddeling, ook voor het delicate punt van de rapportage aan het Openbaar Ministerie in geval van mislukking van de bemiddeling. Deze rapportage mag de oorspronkelijke doelstelling van een ongedwongen bemiddeling niet in gevaar brengen en moet ook in goed evenwicht blijven met het recht op verdediging. Hoewel de Orde van Vlaamse Balies nog geen officieel standpunt heeft ingenomen over het principe van de vertrouwelijkheid in herstelbemiddeling, verzetten de meeste balies zich principieel tegen elke vorm van rapportage over het verloop van de bemiddeling. Dit

standpunt botst in de herstelbemiddeling bij minderjarigen veelal met de visie van de hulpverlenende instellingen die het heel belangrijk vinden dat informatie over het verloop van de bemiddeling en de attitude van de jongere wordt gegeven. Het is zeer de vraag of de herstelbemiddeling gediend is met de mededeling van de inhoudelijke aspecten van het bemiddelingsproces. In de praktijk wordt in sommige gerechtelijke arrondissementen bij de herstelbemiddeling bij minderjarigen thans aan het Openbaar Ministerie gerapporteerd op basis van een vragenlijst die in overleg van partijen wordt ingevuld en slechts summiere inhoudelijke gegevens bevat. Dergelijke situatie verschaft onvoldoende rechtszekerheid en er is dus nood aan een duidelijke wettelijke regeling van de herstelbemiddeling waarbij het principe van de vertrouwelijkheid eveneens duidelijk wordt bepaald. Net als het beroepsgeheim van de advocaat moet de vertrouwelijkheid in het belang van zowel de partijen, de bemiddelaar als de gemeenschap worden geconcipieerd. Het principe van de vertrouwelijkheid als een absolute plicht tot geheimhouding lijkt in het strafrecht niet hanteerbaar. In de mate dat de herstelbemiddeling zal evolueren naar vormen van 'group council' waarbij dus niet alleen de dader en het slachtoffer worden betrokken maar ook de directe en indirecte omgeving zoals familie, school, politie enz., zal het principe van de vertrouwelijkheid evenzeer nood hebben aan een duidelijke wettelijke regeling. In afwachting van een initiatief van de wetgever in die zin, zal er nog veel discussie gevoerd worden.

Kortrijk, 15 februari 2005  
Christian Vandenbogaerde  
Advocaat

## 'HERSTEL' EN FORENSISCH WELZIJNSWERK

### 1. Inleiding

Binnen de huidige en actuele 'herstelrechtelijke stroming', gaat veel aandacht naar 'herstelbemiddeling', de uitbouw en implementatie van het theoretisch model en van de praktijk. Dit betekent echter niet dat dit discours in zijn ruimste betekenis geen relevantie zou hebben voor het (forensisch) welzijnswerk. Integendeel, het herstelrecht sluit naadloos aan bij een welzijnsperspectief. De beoogde 'participatieve en communicatieve justitie' kan zeker bepaalde antwoorden bieden op de door het welzijnswerk reeds lang aangeklaagde nefaste (structurele) (neven)effecten van het huidige retributieve strafrechtssysteem.

Een belangrijk raakvlak met een 'welzijngerichte benadering' is dat het herstelrecht zich ook laat leiden door de welzijnsnoden van alle betrokkenen bij het delict. Per definitie staat het stil bij de rechtsbeleving- en betekenisgeving van de betrokkenen. Omgekeerd is het uitgangspunt van het herstelrecht ook het streefdoel van een 'forensische benadering' in de authentieke betekenis: het perspectief van dader, slachtoffer en maatschappij respectvol in verbinding brengen om een nefaste verdere polarisering te voorkomen.

Binnen het welzijnswerk, besteedt het forensisch welzijnswerk reeds sinds haar ontstaan veel aandacht naar het 'structureel werk'. Ook het 'herstelrecht' benadrukt deze structurele taak en richt zich duidelijk op het activeren van maatschappelijke voorzieningen en omgeving. Een adequaat herstelrechtelijk antwoord zal sterk samenlevingsgericht zijn en duidelijk de brug maken tussen strafrecht en samenleving.

Vanuit deze vaststellingen kunnen we besluiten dat het 'herstelrecht' in ruime betekenis een nastrevenswaardig en appellerend doel is. Zonder daarbij natuurlijk de waarde én de noodzaak van hulpverlening aan slachtoffers, respectievelijk daders te ontkennen, laat staan af te bouwen.

De weg naar de beoogde fundamentele hervorming is nog niet geplaveid. Ook onze zoektocht naar 'hoe we vanuit het forensisch welzijnswerk kunnen bijdragen tot een meer 'herstelrechtelijke benadering', gebeurt stap voor stap. Een constructieve en inspirerende samenwerking met diverse actoren op praktijk- en beleidsniveau is daarbij onontbeerlijk. Elkaar kennen en 'weten wat we doen', is vaak de eerste stap. In deze bijdrage belichten we achtereenvolgens hoe we dit jaar vanuit het justitieel welzijnswerk en vanuit slachtofferhulp mee willen werken aan een 'herstelgerichte, communicatieve en participatieve justitie'.

## 2. Justitieel Welzijnswerk en herstel

Het Justitieel Welzijnswerk (JWW) wil verdachten, daders en hun directe sociale omgeving ondersteunen, en hun welzijnskansen vergroten door het recht op hulp- en dienstverlening ook voor hen waar te maken.

Vooraf actief in de gevangenis, gaat JWW aan de slag met vragen, noden en problemen van gedetineerden. Doorheen individuele begeleiding ondersteunt, motiveert en responsabiliseert JWW cliënten om bewuste keuzes te maken en een eigen toekomstproject uit te bouwen. Via structurele acties wil JWW ingrijpen op het sociaal en justitieel beleid; structurele uitsluitingsmechanismen signaleren, maatschappelijke voorzieningen in het bereik brengen van justitiecliënten en hen zo ook daadwerkelijk mogelijkheden bieden tot maatschappelijke participatie.

De diensten JWW buigen zich o.a. dit jaar over het thema 'Herstel'. Centrale vraag is hoe de klassieke dadergerichte invalshoek (meer) te oriënteren naar een herstelgerichte aanpak, waarbij alle op het delict betrokken partijen op een volwaardige manier betrokken worden.

Wat betekent herstelgericht werken bekeken door een JWW-bril? En hoe kan JWW (meer) bijdragen tot een herstelgerichte strafuitvoering?

In de volgende paragrafen wordt een eerste ruwe verkenning en aanzet tot verdere werkpistes weergegeven.

Doorheen het *individueel werk* (de 'klassieke' hulpverlening alsook de trajectbegeleiding in de pilootregio's van het 'Strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden') wil JWW cliënten versterken in de verschillende sociale rollen die ze opnemen. Dit betekent 'verbindend werk' op verschillende niveaus;

- cliënten in verbinding brengen met hun eigen levensgeschiedenis, gemaakte keuzes, toekomstverwachtingen, kwaliteiten en eigen oplossingsmogelijkheden;
- de band met de directe sociale omgeving bewaren, herstellen of bevorderen;
- een brug slaan tussen cliënt en samenleving; individuele betekenisverlening, toekomstverwachtingen en oplossingsmogelijkheden enerzijds, maatschappelijke normen en (justitiële) verwachtingen anderzijds;
- de cliënt in verbinding brengen met de maatschappelijke hulp- en dienstverlening;
- de dader - in verbinding brengen met de slachtofferdimensie.

*Het uitgangspunt dat JWW de dader - én slachtofferdimensie actief 'binnenbrengt' vraagt kennis en inzicht in mechanismen van dader - en slachtofferschap enerzijds, en methodische versterking anderzijds. Het contextueel denken, de basishouding en methodiek van de meerzijdige partijdigheid biedt mogelijks handvaten voor dit verbindend werk in praktijk.*

De slachtofferdimensie binnenbrengen roept vragen naar pendelcommunicatie (dader - slachtoffer) en indirecte vormen van bemiddeling op. Welke opdracht heeft JWW in dit kader? Welke werkmodellen zijn voorhanden? En hoe verloopt samenwerking en afstemming met verschillende partners terzake?

De cliënt in verbinding brengen met maatschappelijke hulp- en dienstverlening omvat ook het motiveren voor en toeleiden naar herstelgerichte activiteiten. Ook hier dringen samenwerkingsafspraken zich op; welke doelstellingen beoogt een specifiek aanbod, wat zijn instroomcriteria, wat met opvolging en nazorg na deelname?

Het voorgaande geeft het reeds aan; wil JWW ook op *structureel vlak* meebouwen aan een herstelgerichte strafuitvoering, dan is netwerkvorming en samenwerking een voorwaarde.

In samenwerking met herstelconsulenten en andere herstelgerichte partners wil JWW bijdragen tot een herstelgerichte cultuur in de gevangenis: Hoe de participatie van gedetineerden doorheen de detentie stimuleren? Op welke manier wordt doorheen de strafuitvoering aan de betrokken partijen nieuw onrecht aangedaan? Hoe hierop antwoorden zoeken? Op welke manier dit signaleren, via welke kanalen of fora? Hoe de slachtofferdimensie op een structurele manier binnenbrengen in de gevangenis? Welke herstelgerichte activiteiten dienen georganiseerd, welke partners geïntroduceerd? Hoe de samenleving maximaal responsabiliseren en betrekken op de strafuitvoering?... Verder bouwend op een sterke traditie en ervaring in het structureel werken wil JWW in dit zoeken een actieve partner zijn.

Doorheen 2005 wil JWW antwoorden zoeken op voorgaande vragen. Heel wat uitdagingen dus het komende werkjaar!

### 3. Slachtofferhulp en herstel

De voorbije jaren ontwikkelden zich omtrent het herstelgerichte gedachtegoed tal van initiatieven. Slachtofferhulp werd hierbij wisselend als partner beschouwd, soms kritisch bevraagd omtrent zijn categoriale aanpak en vooral uitgedaagd om een visie te ontwikkelen.

Slachtofferhulp ondersteunt slachtoffers in hun verwerkingsproces door juridische informatie aan te reiken, praktische hulp te bieden en hen te begeleiden in de emotionele verwerking van een misdrijf of schokkende gebeurtenis. De opvang van slachtoffers gebeurt individueel, binnen de context van het slachtoffer of in groep. Slachtofferhulp richt zich vanuit een contextuele benadering tot kinderen, jongeren en volwassenen.

Vanuit zijn begeleidingsaanbod stimuleert Slachtofferhulp het slachtoffer om actief mee te werken aan zijn eigen herstelproces. Hierbij

worden de eigen waarden, aspiraties en beslissingen van het slachtoffer gerespecteerd. Alle beschikbare informatie, nodig om de verschillende keuzemogelijkheden af te wegen, wordt aan het slachtoffer gegeven. Het slachtoffer wordt actief gesteund om zijn controle en onafhankelijkheid terug op te nemen. Indien het slachtoffer bepaalde informatie niet wil mededelen, wordt dit gerespecteerd. Slachtofferhulp onderschrijft een herstelgerichte visie en houding en besteedt in zijn hulpverlening aandacht aan de daderdimensie en de maatschappelijke dimensie.

*Naast het bieden van concrete hulp heeft Slachtofferhulp een structurele taak. Zij wil mee gestalten geven aan een geïntegreerde welzijnsbenadering van criminaliteit en onveiligheid, met bijzondere aandacht voor het slachtofferperspectief. Knelpunten en problemen die betrekking hebben op de situatie en positie van het slachtoffer worden opgespoord, geïnventariseerd en gesignaleerd aan de bevoegde instanties en beleidsniveaus.*

Binnen Slachtofferhulp buigt de werkgroep dader-slachtoffer zich over alle aspecten die betrekking hebben op de dader-slachtoffer communicatie en dit in zijn ruimste betekenis. In de werkgroep worden ontwikkelingen op dit terrein opgevolgd, visieontwikkeling voorbereid en is er ruimte voor casuïstiek.

Als jaarthema voor 2005 koos de werkgroep voor herstel. Reeds geruime tijd drong de nood zich op om hier binnen Slachtofferhulp een diepgaande dialoog over aan te gaan. In de ruime context van de ontwikkeling van herstelgerichte initiatieven werd de voorbije jaren vaak appèl gedaan op Slachtofferhulp. Doorheen deze samenwerking en ervaringen stelde Slachtofferhulp vast dat de benadering van herstel vanuit de positie van het slachtoffer niet altijd tot een eenvoudige dialoog leidde. Vaak stelde Slachtofferhulp zich de vraag: Herstel voor wie, van wie? Het slachtoffer, de dader of de samenleving?

Het komende jaar wil de werkgroep dader-

slachtoffer herstel benaderen vanuit de positie van het slachtoffer en zal zij een antwoord zoeken op volgende vragen:

- Wat is een gepaste definitie van herstel vanuit het slachtofferperspectief?
- Welke aspecten zijn herstellend voor een slachtoffer?
- Waar zit het subtiele verschil tussen het slachtoffer als volwaardige partner beschouwen in een herstelproces en het slachtoffer inzetten als instrument?
- Hoe positioneert Slachtofferhulp zich t.a.v. Justitie en verschillende bestaande initiatieven als bijdragers tot het herstel van het slachtoffer?

Voor het beantwoorden van deze vragen wordt gebruik gemaakt van literatuur, geput uit de bestaande samenwerkingsverbanden en gesteund op de expertise binnen Slachtofferhulp.

De bevindingen zullen neergeschreven worden in een visietekst en als instrument gebruikt worden voor verdere dialoog.

#### Contact

Tina Demeersman, Justitieel Welzijnswerk, [tina.demeersman@steunpunt.be](mailto:tina.demeersman@steunpunt.be), 03/340.49.19

Astrid Rubbens, Slachtofferhulp, [astrid.rubbens@steunpunt.be](mailto:astrid.rubbens@steunpunt.be), 03/340.49.17

Kristin nuyts, coördinatie forensisch team, [kristin.nuyts@steunpunt.be](mailto:kristin.nuyts@steunpunt.be), 03/340.49.15

Stafmedewerkers Steunpunt Algemeen Welzijnswerk  
Diksmuidelaan 50  
2600 Berchem

## BOEKBESPREKING

**Frijns J. & Mooren J. (2004),  
Herstelbemiddeling. Een brug  
tussen slachtoffer en dader.  
Een methode van werken,  
uitgeverij de Graaff, Utrecht,  
159 p.**

Onderwerp van dit boek is het project Herstelbemiddeling zoals dit in 1997 als een samenwerkingsproject tussen de Stichting Reclasseering Nederland en Slachtofferhulp in Den Haag in het leven is geroepen. Later werd dit project uitgebreid tot het hele ressort Den Haag en Den Bosch. Ondanks de positieve ervaringen en goede evaluaties, heeft het Ministerie van Justitie de subsidies voor dit project stopgezet. Dit betekent dan ook het (voorlopig) einde ervan. Dat de bemiddelaars van dit project over heel wat ondervinding/expertise beschikken, wordt des te duidelijker bij het lezen van dit boek, dat als het ware de kroon op het werk van de betrokken bemiddelaars vormt.

Frijns en Mooren beschrijven in een (kort) eerste hoofdstuk eerst de achtergronden van herstelbemiddeling, zowel vanuit het perspectief van het slachtoffer als van de dader. Van waaruit is herstelbemiddeling ontstaan, welke plaats neemt bemiddeling in in hun leven, en welke functie kan bemiddeling voor elk van hen bieden?

Nadien wordt de relatie tussen herstelbemiddeling en herstelrecht toegelicht. De auteurs definiëren herstelbemiddeling als een vorm van immateriële bemiddeling tussen slachtoffer en dader, door een neutrale bemiddelaar. De auteurs beschrijven herstelbemiddeling als therapeutisch, buiten, los van het klassieke strafrecht. Het bemiddelingsproces is in deze visie een psychologisch en moreel communicatie- en interactieproces, dat is gericht op ver-

werking van de gebeurtenis door beïnvloeding van de beeldvorming over mekaar. De bemiddeling vindt in de regel plaats nadat het vonnis is uitgesproken. Hoewel het wel een aantal ideologische uitgangspunten met herstelrecht deelt (waarbij het herstelrecht erg strikt wordt ingevuld, begrepen als een alternatief voor de klassieke justitie), wordt het door de auteurs eigenlijk buiten het herstelrecht *sensu stricto* gerekend

Het tweede, en meest uitgebreide hoofdstuk, behandelt stap voor stap het bemiddelingsproces, te beginnen met de uitgangspunten (positionering, indicaties voor deelname), nadien de oriëntatiefase, de contactfase, de penselfase, de ontmoeting en de zorg en nazorg. Elke fase wordt uitvoerig en concreet beschreven, waarbij verantwoording wordt gedaan voor gemaakte keuzes. Talrijke citaten en getuigenissen brengen deze ‘procedure’ tot leven. Toch erg sterk zijn de in de voorlaatste fase van de ‘ontmoeting’ letterlijk beschreven ontmoetingsgesprekken tussen slachtoffer en dader. Hoewel de auteurs waarschuwen voor standaardisering van methodiek (bemiddeling is maatwerk), bieden zij hiermee een duidelijk kader waarbinnen een bemiddelingsproces zich afspeelt. En meteen wordt de delicate rol van de bemiddelaar in elke fase in de verf gezet.

Leerrijk is verder de aandacht die men besteedt aan de psychologische processen die de bemiddeling bij slachtoffer en dader te weeg brengt. Gevoelens als wraak, schuld en schaamte worden in verschillende contexten geduid.

Tot slot bespreken de auteurs kort enkele bijzondere situaties, waarmee men toch nog toe niet veel ervaring heeft maar die voor herstelbemiddeling in de toekomst zeker nog uitdagingen inhouden (bv. delicten in een professionele relatie, discriminatie, een nieuw delict dat het trauma van een vorig delict activeert).

Dit boek wil geen wetenschappelijk of puur theoretisch betoog brengen. Wel krijgt de lezer

in 150 bladzijden een mooi, en vooral concreet beeld van wat herstelbemiddeling is, binnen welk kader het past en wat het teweeg brengt bij de partijen. De sterkte van dit boek ligt voor mij in de heldere schrijfstijl, waarbij vlot leesbaar over deze gevoelige materie wordt geschreven. Het gebruik van de vele praktijkvoorbeelden en soms letterlijke citaten geven herstelbemiddeling een tastbaar gelaat. Dit boek is voor ons erg inspirerend en moet een motivatie zijn om ook meer met ‘onze’ verhalen naar buiten te komen. Nu maar hopen dat velen dit boek ter hand nemen, en dat op die manier herstelbemiddeling bij een ruimer publiek bekendheid krijgt.

An Marchal  
Forumwerker

## IS ER NOG LEVEN ZONDER SAMENSpraak?

Het is wel duidelijk dat de samenspraak sinds enige tijd niet meer op dezelfde aanhang en hetzelfde enthousiasme kan rekenen als bij zijn ontstaan. Beantwoordt de huidige formule van de samenspraak dan nog wel aan een reële behoefte? Deze vraagstelling leidde tot een bescheiden evaluatie-oefening, op basis waarvan we, indien nodig, de formule kunnen bijsturen.

Voor deze oefening vroeg ik in de zomer van 2004 aan de bemiddelaars minderjarigen en meerderjarigen naar redenen waarom ze in het verleden wel of niet naar een samenspraak kwamen, naar de kwaliteit van de bijgewoonde samenspraken en naar de behoefte aan een dergelijk initiatief. De respons was voldoende groot om een beeld te krijgen van wat er leeft bij de bemiddelaars.

Ik vat hier eerst de belangrijkste reflecties van de bemiddelaars die geantwoord hebben samen (heeft slechts een beschrijvend karakter). Nadien licht ik toe welke keuzes wij zelf vanuit de foru-

mopdracht van Sugnomè willen maken.

Een eerste vaststelling is dat de bemiddelingspraktijk zich niet meer in een opstartfase bevindt. De meeste diensten hebben hun handen meer dan vol, reden waarom de bemiddelaars hun tijdsbesteding efficiënt wensen aan te wenden. Met andere woorden, tijd voor een vrijblijvende discussie of tijd om mekaar te ontmoeten, moet plaats ruimen voor rendement. Bemiddelaars geven aan dat ze van de samenspraak iets concreets verwachten mee te kunnen nemen naar huis. Filosofische discours, of een inhoudelijk debat tussen enkele protagonisten boven hun hoofden heen, voldoet niet aan deze wens. De nood aan een goede voorbereiding en methodiek voor de samenspraak is hiermee aangegeven.

Als positief waarderen de meeste bemiddelaars de koppeling tussen de samenspraak en het thema van de nieuwsbrief (goed ter situering en voorbereiding). Daarbij blijken de behandelde onderwerpen op zich meestal interessant. Verder bestaat er blijkbaar wel een behoefte om met mensen uit de andere sectoren in debat te gaan, in het bijzonder met partners uit de welzijnssector, de magistratuur, de advocatuur, .... (er bestaan ondertussen reeds verschillende andere initiatieven waardoor bemiddelaars uit de verschillende projecten mekaar leren kennen). En dit is precies het publiek dat de samenspraak nu te weinig bereikt.

Vanuit onze forumopdracht vinden wij het uitermate belangrijk om te blijven investeren in een ontmoetingsruimte, een dialoogruimte tussen verschillende actoren, betrokken bij herstelbemiddeling en herstelrecht. Het landschap van herstelrecht en bemiddeling is versnipperd, het zou daarom jammer zijn om een bestaand foruminitiatief als de samenspraak een stille dood te laten sterven. Wij kiezen dus voor het behoud van de Samenspraak gekoppeld aan de Nieuwsbrief, en hebben een ruim doelpubliek voor ogen. Vanzelfsprekend moet voldoende openheid bestaan in de keuze van de thema's. Volgens ons moet de doelstelling van een samenspraak niet bestaan in het puur vormend aspect (voor de bemiddelaars zelf), maar moeten infor-

matie, discussie en dialoog, en zo ook sensibilisatie, voorop staan.

Hoewel we dus eigenlijk geen nieuwe koers willen varen, maar grotendeels aansluiten bij de vroeger gemaakte beleidsopties, zijn we ons er van bewust dat we voor een hele uitdaging staan. Om een grotere betrokkenheid van onze bemiddelaars zelf én van de andere sectoren te bereiken, moeten we streven naar een hoge kwaliteit. Niet het aantal aanwezigen, maar wel de kwaliteit van het debat is de maatstaf. Een eerste instrument hiertoe zou de uitbreiding van het redactieteam met meer partners uit het (para-)justitiële veld kunnen zijn, waardoor we niet alleen ons netwerk uitbreiden maar ons ook inhoudelijk versterken. Met een meer actieve bekendmakings- en uitnodigingspolitiek, en door sectoren systematisch aan te spreken, kunnen we het publieksbereik verhogen. Daarnaast moeten we er alert voor blijven dat we de samenspraak goed voorbereiden, zodat een echt debat tussen de aanwezigen gevoerd kan worden. We zetten 2005 alvast in met deze goede voornemens, even afwachten wat het resultaat hiervan zal zijn.

An Marchal

## **VERSLAG SAMENSPRAAK**

### **10 december 2004: Wetsontwerp tot wijziging van de wet op de Jeugdbescherming**

De samenspraak met betrekking tot het thema van de vorige nieuwsbrief, namelijk "het wetsontwerp van tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd", werd in goede banen geleid door Geert Decock (advocaat bij de balie te Gent), die de taak van moderator op zich nam.



Het was even wachten op de adviseur van het kabinet FOD Justitie, Sarah d'Hondt, die de krachtlijnen van de nieuwe wet kwam toelichten. Nicole Caluwé (eerste substituut jeugdparket Antwerpen) en Min Berghmans (OSBJ) zaten klaar met hun bedenkingen bij het wetsontwerp.

Alvorens de krachtlijnen van het nieuwe wetsontwerp toe te lichten, maakt Sarah d'Hondt - adviseur kabinet FOD Justitie - duidelijk dat het wetsontwerp in de loop van de komende weken in de Commissie Justitie van de Kamer zal besproken worden. Het feit dat het wetsontwerp is ingediend wil dus niet zeggen dat de discussie afgesloten is. Door de Commissie Justitie van de Kamer zullen nog voldoende hoorzittingen georganiseerd worden waarop ook de sector nog aan bod zal komen.

Op de oorspronkelijke kadernota zijn heel wat reacties gekomen. In het uiteindelijke wetsontwerp zoals het nu voorligt, zijn dan ook een aantal klemtonen verlegd. De bemiddeling krijgt in het wetsontwerp, een centrale rol toebedeeld.

Het wetsontwerp werd uitgewerkt in overleg met professor L. Walgrave. Sarah d' Hondt overloopt kort de krachtlijnen van het ontwerp:

- Op parketniveau zal bemiddeling steeds overwogen moeten worden. Er is geen plicht om systematisch bemiddeling in werking te stellen, wel dient het parket desgevallend steeds te motiveren waarom bemiddeling geen optie is.
- Naast bemiddeling op parketniveau kan de jeugdrechter nog een beroep doen op HERGO. Naast herstel tussen slachtoffer en dader is een HERGO ook gericht op schade aangericht ten aanzien van samenleving.
- Er worden geen nieuwe maatregelen ingevoerd, maar aan de bestaande maatregelen wordt een wettelijke grondslag gegeven.
- De minderjarige krijgt de mogelijkheid

zelf een concreet project voor te leggen aan de jeugdrechter.

- Het wetsontwerp is gericht op de responsabilisering van de minderjarige en zijn ouders; ouders die hun kind verwaarlozen en/of desinteresse hebben in crimineel gedrag van hun kind kan een ouderstage opgelegd worden.
- De leeftijdsgrens waarbinnen een maatregel kan opgelegd worden wordt verhoogd van 20 jaar naar 23 jaar.
- De uithandengeving wordt behouden; wanneer de jeugdrechter de uithandengeving overweegt louter omwille van de hoge(re) leeftijd van de minderjarige en de jeugdrechter van oordeel is dat een maatregel tot 20 jaar niet volstaat, dan wordt dit argument tot uithandengeving weggenomen door de verhoging van de leeftijdsgrens tot 23 jaar.
- Nieuw in het kader van de uithandengeving is:
  - a. de oprichting van een bijzondere kamer in de correctionele rechtbanken en in de hoven van beroep; de magistraten die in die bijzondere kamers zetelen, worden gekozen uit degenen die een erkende opleiding of grote ervaring hebben in jeugdrecht en strafrecht;
  - b. de minderjarige die na een uithandengeving een gevangenisstraf opgelegd krijgt moet geplaatst worden in een jeugdgevangenis.

Na deze krachtige uiteenzetting steekt Nicole Caluwé (eerste substituut jeugdparket Antwerpen) van wal met een aantal algemene bedenkingen bij het wetsontwerp.

Ze betreurt dat men bij het beschermingsmodel blijft. De jongeren ervaren de maatregelen die worden opgelegd als een sanctie, het is heel moeilijk uit te leggen dat het zogenaamd is om

de jongere te beschermen. Dit geldt trouwens niet alleen voor de jongeren. Op internationale congressen is men bijvoorbeeld verbaasd dat men in België slechts kan straffen vanaf 18 jaar. Als je dan uitlegt dat we in een beschermingsmodel zitten maar in dat kader wel maatregelen kunnen opgelegd worden, wordt deze verbazing wel getemperd.

Voorts stelt mevrouw Caluwé zich vragen bij het feit dat de rechter rekening zal moeten houden met de beschikbare middelen tot uitvoering van de maatregelen - waarvoor de Gemeenschappen bevoegd zijn. Op dit moment heeft de Vlaamse Gemeenschap zelfs nog geen advies gegeven met betrekking tot het wetsontwerp. Mevrouw Caluwé bevestigt wel dat deze versie van het wetsontwerp verbeterd is ten opzichte van de oorspronkelijke kadernota en dat er dus enige vordering wordt gemaakt.

Vervolgens formuleert mevrouw Caluwé enkele specifieke bedenkingen met betrekking tot de bevoegdheden van de procureur de Konings volgens het voorliggende wetsontwerp:

- het feit dat de procureur des Konings de jongere kan herinneren aan de wet zal niet veel indruk maken;
- het parket in Antwerpen is voorstander van bemiddeling en stelt de bemiddeldingsdiensten zelfs voor problemen door een hoge dossierlast. Het voorstel om in elk dossier een aanbod te doen is positief. Het parket is echter niet zo gelukkig met de sepot-garantie die in het wetsontwerp wordt voorzien – hierdoor zullen er in de toekomst heel wat dossiers niet meer geselecteerd worden voor bemiddeling. Het feit dat er sepotgarantie is, is dus absoluut niet goed. Zo ziet men bemiddeling als een maatregel en dat is toch niet de bedoeling van herstellbemiddeling;
- Wat gebeurt er met dossiers waarin

één jongere op het bemiddelingsaanbod ingaat en de andere niet?

- In het nieuwe wetsontwerp kan ook de jeugdrechter de bemiddeling aan de partijen voorstellen. Hierdoor zou het gevaar kunnen ontstaan op een ongelijke behandeling van dossiers, via de parketten kan je het aanbod immers beter organiseren;
- Het onweerlegbaar vermoeden van schuld: is dat een schuldbekentenis waarover de rechter niet meer kan oordelen?

Positief aan het wetsontwerp vindt mevrouw Caluwé:

- dat het parket de mogelijkheid krijgt een ouderstage voor te stellen. Wel vraagt ze zich af wat dat precies zal worden en wie dat zal organiseren.
- dat de jongere de mogelijkheid krijgt om zelf een project voor te stellen met de maatregelen waaraan hij zich wenst te onderwerpen;
- dat aan elk parket een criminoloog wordt toegevoegd; wel is het jammer voor de grotere arrondissementen dat ze ook maar één criminoloog krijgen.

Ook heeft mevrouw Caluwé nog een aantal specifieke vragen met betrekking tot de uithandengeving.

- Er wordt een speciale correctionele kamer geïnstalleerd voor dossiers waarin beslist is tot uithandengeving. Als men van het jeugdbeschermingsmodel zou afstappen en naar een jeugdsanctierecht gaan, zou dit niet nodig zijn.
- Er dient een nieuw federaal centrum voorzien te worden voor minderjarige. Wanneer een jongere vanuit een instelling naar Everberg wordt overgebracht, maar men beslist niet tot uithandengeving, kan de minderjarige dan nog terug naar de instelling? Is daar dan nog plaats? Wordt de beslissing tot uithandengeving

dan misschien gemakkelijker gemaakt door de jeugdrechter?

- De voorwaarden voor uithandengeving blijven dezelfde, het maatschappelijk onderzoek en het psychologisch onderzoek blijven daarbij belangrijk. Er is echter een groot verschil in kwaliteit van de verslaggeving van het psychologisch onderzoek. Het verslag is wel belangrijk en dus is het noodzakelijk om voorwaarden te formuleren waaraan de verslagen moeten beantwoorden.

Min Berghmans van de Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg (OSBJ) sluit zich aan bij de bemerkingen van mevrouw Nicole Caluwé. Ook zij betreurt het vasthouden aan het beschermingsmodel waardoor de rechtswaARBORGEN van de jongere in het gedrang komen. Art. 40 van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het Kind is immers niet van toepassing omdat minderjarigen in België geen strafbare feiten kunnen ondergaan.

Voorts wil ze nog eens benadrukken dat een lineair aanbod van herstelbemiddeling door dit wetsontwerp niet verwezenlijkt kan worden. Dit is te wijten aan de sepot-garantie, waardoor de bemiddeling het karakter van een maatregel krijgt. In het advies van de Raad van State wordt verwezen naar een arrest van het Hof van Cassatie, waarin staat dat een herstelmaatregel niet mag opgelegd worden, maar wel voorgesteld.

Indien de rechten van de partijen gevrijwaard worden, is herstelbemiddeling in het kader van de voorlopige procedure wel te verwezenlijken. Het probleem is echter dat het slachtoffer in het kader van de voorlopige procedure geen plaats heeft. Het aanbod van herstelbemiddeling in de voorlopige procedure kan dus enkel indien het aanbod onafhankelijk van de beslissing tot vervolging wordt gedaan.

Ook met betrekking tot de rapportage creëert het nieuwe wetsontwerp onduidelijkheid. Er is

een gemeenschappelijke deontologische code voor herstelbemiddelaars (ongeacht het feit of de bemiddelingsdossiers betrekking hebben op meerderjarige of minderjarige verdachten). Terzijde wordt hierbij opgemerkt hoe het zit met coördinatie inzake de verwettelijking aangaande herstelbemiddeling voor minderjarigen en meerderjarigen? De vertrouwelijkheid is een hoogstaand principe in deze deontologische code. De sepot-garantie staat echter lijnrecht tegenover dit principe. Een niet geslaagde bemiddeling kan niet ten nadele van de jongere zijn, maar wel ten voordele, namelijk wanneer het slachtoffer afhaakt.

Verder merkt mevrouw Berghmans op dat het begrip 'duidelijke onverschilligheid' zorgt voor rechtsonzekerheid. Denk maar eens terug aan de rechtsonzekerheid die de drugwet teweeg bracht met het begrip 'overlast'.

Nadien ontspint zich een pittige discussie waarin iedereen van het gevarieerde publiek deelneemt.

De teneur die we horen bij de sprekers op deze samenspraak, daarin gesteund door de andere deelnemers, wijkt af van de voorstellen in het wetsontwerp. Sarah D' Hondt heeft alle reacties vlijtig genoteerd en belooft de bedenkingen terug te koppelen aan de minister.

Moderator Geert De Cock besluit met enkele reflecties:

- 1) Vanuit verschillende hoeken is er tegenstand tegen sepotgarantie, zowel vanuit de bemiddeling als vanuit de magistratuur. Het lijkt aangewezen deze zaak terug in overweging te nemen.
- 2) Het is bovendien van belang de parketten niet af te schrikken om het aanbod van bemiddeling in alle dossiers voor te stellen.
- 3) Vanuit de deelnemers worden ook nog heel wat vragen gesteld met betrekking tot andere aspecten van het voorontwerp,

zoals de gemeenschapsdienst en de toekomst van Everberg. Wat moeten we ons voorstellen bij de diepgang van het parlementair debat?

Sarah D' Hondt belooft erover te zullen waken dat het parlement zal ondersteund worden in het organiseren van hoorzittingen waarbij rekening gehouden moet worden met de praktijk die zich reeds ontwikkeld heeft. Alle pro 's en contra 's dienen in overweging genomen te worden.

David Eyckmans  
Medewerker vzw Sugnomè

Meer informatie over de huidige stand van zaken van het Wetsontwerp tot wijziging van de wet op de Jeugdbescherming kan je vinden op de website van de Ondersteuningstructuur Bijzondere Jeugdzorg. [www.osbj.be](http://www.osbj.be)

## **STUDIEDAG: VRIJHEDEN EN VRIJ- HEIDSBENEMING (1)**

Onder deze titel ging in Antwerpen op vrijdag 4 februari 2005 de tiende studiedag door over de mensenrechten, georganiseerd door het Interuniversitair Centrum Mensenrechten, die druk werd bijgewoond door een ruim publiek dat hetzij rechtstheoretisch, hetzij vanuit de praktijk, geïnteresseerd is in deze problematiek.

Uitgangspunt voor de 15 sprekers was de interne rechtspositie van gedetineerden, zoals die o.a. in de nieuwe Basiswet – de wet Dupont - van 12 januari 2005 is omschreven. Op 1 februari werd deze nieuwe wet in het Staatsblad gepubliceerd, en het is nu niet alleen wachten op Koninklijke en Ministeriële Besluiten om deze nieuwe wet ook effectief in voege te laten treden, maar ook op de nodige budgetten om te voorkomen dat hij dode letter zou blijven, en het is genoegzaam

bekend dat het departement Justitie in het verleden al te vaak stiefmoederlijk werd behandeld.

Prof. Dr. Paul Lemmens, voorzitter van het Interuniversitair Centrum, bracht in zijn openingstoespraak al meteen hulde aan professor Dupont die door hem als een icoon werd omschreven en die ruim 7 jaar heeft gelaboreerd op zijn geesteskind... van voorontwerp over wetsontwerp tot definitieve wet... waarvoor hij in 2000 overigens de prijs van de Liga voor de Mensenrechten ontving.

Prof. Dr. Greet Smaers, docent strafrecht Universiteit Maastricht, begon haar bijdrage over 'De basiswet in het licht van de internationale mensenrechten' met het schetsen van de totstandkoming van deze nieuwe wet en de grote krachtlijnen ervan. De belangstelling voor de mensenrechten van gedetineerden is de afgelopen decennia onmiskenbaar gestegen, en kreeg in '96 een nieuwe impuls door de 'Oriëntatienota Strafbeleid en Gevangenisbeleid' van de toenmalige Minister van Justitie, Stefaan De Clercq, wat resulteerde in een proeve van beginselenwet en de oprichting van de Commissie Dupont in 2000. Het luik 'externe rechtspositie' gedetineerden werd er uiteindelijk uitgelicht en zou worden behandeld door de Commissie Holsters.

De nieuwe wet zal het al van 1965 daterende 'Algemeen Reglement van de Strafinrichtingen' moeten vervangen, dat in wezen niet veel meer was dan een ietwat opgesmukte versie van het 'Algemeen Reglement van de Gevangenis' van 1905.

Enige inhoudelijke actualisering heeft al met al erg lang op zich laten wachten, en het is algemeen bekend dat tot op heden in de gevangenis 'Alles verboden is, wat niet uitdrukkelijk is toegelaten' om het enigszins simplistisch te stellen. Gedetineerden waren in het verleden, en zijn dat nog steeds, goeddeels onderworpen aan de willekeur van lokale gevangenisdirecties en – personeel, dat vaak niet (goed) is opgeleid voor de moeilijke, maatschappelijke opdracht die ze moeten vervullen.

Deze nieuwe wet, concludeerde Greet Smaers, is

een revolutionaire verbetering van de rechtsbescherming van de gedetineerden, ook al is het uiteindelijke resultaat een politiek compromis.

Meester Marc Nève, advocaat en 2<sup>de</sup> ondervoorzitter van het ‘Committee on the Prevention of Torture’ had het in zijn bijdrage vooral over het verbod van foltering en van onmenselijke en vernederende behandeling van gedetineerden in de gevangenissen. Dit internationale Comité werd in '87 opgericht, is erkend door 46 lidstaten en doet na periodieke, ad hoc en follow-up bezoeken uitspraken over de fysieke en sociale condities in de strafinrichtingen.

Het Comité is zeer divers samengesteld uit deskundigen en doet op multidisciplinaire wijze pro-actief uitspraken over de behandeling van gedetineerden die door de politie van hun vrijheid zijn beroofd of die na hun proces een gevangenisstraf uitzitten. Het Comité heeft het recht om overal ‘vrij’ te kunnen gaan en maakt haar rapporten over aan de lidstaten die ze zelf in jaarverslagen publiceren. In het verleden zijn er hieromtrent wel wat moeilijkheden geweest met Rusland en Turkije, maar ook België toonde zich niet altijd een goeie leerling.

Verder doet het Comité aanbevelingen aan de lidstaten, aan het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, aan verenigingen, ngo's en particulieren, en bij het uitblijven van reacties van een lidstaat, kan er een public statement volgen.

Prof. Dr. Eva Brems, docent Mensenrechten RUG, had het vooral over de politieke vrijheden van gedetineerden, en meer bepaald over het recht op meningsuiting, toegang tot informatie en stemrecht.

Volgens artikel 6 van de nieuwe wet wordt de gedetineerde aan geen andere beperkingen van zijn politieke, burgerlijke, sociale, economische of culturele rechten onderworpen dan deze die uit de strafrechtelijke veroordeling of uit de vrijheidsberovende maatregel voortvloeien, deze die onlosmakelijk met de vrijheidsbeneming zijn verbonden en deze die door of krachtens de wet worden bepaald. De meeste rechten zijn echter niet absoluut en voor alle beperkingvoorwaarden moet een wettelijke basis zijn voor-

zien.

In de nieuwe wet is verder de toegang tot de informatie en omgang met de media voorzien, maar ook hier moeten we veeleer spreken van een gunst dan van een recht. In principe hebben gedetineerden toegang tot alle geschreven en audiovisuele media, maar het gebruik van Internet blijft blijkbaar nog erg gevoelig, wellicht mede ingegeven door de overweging dat sommige gedetineerden op die manier hun criminele activiteiten vanuit de gevangenis verder zouden kunnen zetten. Ook Eva Brems plaatst daar vraagtekens bij, omdat er “voor elk IT probleem wel een IT oplossing bestaat”.

Verder staaft ze een en ander met een aantal arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

“God achter tralies.” Onder deze noemer hield dhr. Adriaan Overbeeke, praktijkassistent Rechtsgeleerdheid UA, zijn referaat over de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging in de gevangenissen, waarbij hij meteen het onderscheid maakte tussen de individuele en de gemeenschappelijke vrijheid.

Volgens de Belgische grondwet worden de bedienaren van de erkende erediensten bezoldigd door de overheid, en dat is eveneens zo voor de ongeveer 40 katholieke en 1 protestantse aalmoezeniers. Volgens art. 75 is de mogelijkheid voorzien dat ook vertegenwoordigers van andere, niet erkende confessionele levensbeschouwingen toegang krijgen tot de gevangenissen om gedetineerden geestelijk bij te staan, maar dit moet nog geregeld worden door uitvoeringsbesluiten.

Godsdienstvrijheid is een grondrecht en zou zeker niet het voorwerp mogen uitmaken van discriminatie.

Prof. Dr. Paul De Hert, docent ‘Mensenrechten’ aan de VUB en hoofddocent strafrecht aan de Universiteit van Leiden, had het in zijn uiteenzetting vooral over het recht op de bescherming van het privé-leven van gedetineerden in de gevangenissen vanuit een humanistische visie. Vanuit die optiek is het mensenrechtenperspectief een eerder beperkt perspectief omdat het

geen algemene visie op straf inhoudt. Dit zou evenwel het begin kunnen zijn van een nieuw verhaal, waarin de straf beter wordt gemotiveerd.

Volgens hem is de uiteindelijke tekst van de basiswet wat dit luik betreft, na de politieke tussenkomst tijdens de bespreking in de Commissie, een behoorlijk afgeslankte versie van het oorspronkelijke voorstel, wat hij illustreerde aan de hand van 2 voorbeelden. Het voorzien van een individuele ruimte voor gedetineerden en het recht op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer werden geschrapt, en hij verwees hierbij eveneens naar Nederland, waar het aantal contacturen van gedetineerden drastisch werd geschrapt, wat een rem legt op het leggen van relaties. Volgens hem staat de deur naar dergelijke praktijken ook in België open en is er nogal wat speelruimte voor mogelijk meer negatieve ontwikkelingen.

Paul De Hert besloot zijn toespraak met een pleidooi voor een meer coherente visie op straf en het lot van gedetineerden.

Als laatste spreker tijdens de ochtend kreeg Fons Borginon, voorzitter van de Commissie Justitie, vervolgens het woord, en schetste hij de sfeer tijdens de besprekingen in het parlement. Voor hem waren de serene discussies hierover een reden om aan politiek te doen. Onder druk van de publieke opinie in het heersende tijds klimaat was politieke exploitatie mogelijk geweest, maar dat was volgens hem niet het geval geweest.

Alle partijen, op één na, erkenden het belang van de positie van het slachtoffer tijdens de tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf.

(Art.9 § 2)

Uit de gevangenisbezoeken en hoorzittingen was verder eens te meer de behoefte gebleken aan een degelijke opleiding voor het penitentiair personeel dat overigens vragende partij was voor duidelijke regelgeving.

Het venijn van deze wet zit 'm volgens Borginon in de staart en meer bepaald in Art. 180 dat het heeft over de uitvoeringsbesluiten. Er zijn vooralsnog geen financiële middelen, en het debat hierover zal gevoerd moeten worden

tijdens de opmaak van de begroting 2005 – 2006.

Verder repliceerde hij op een aantal opmerkingen die eerder op de ochtend door verschillende sprekers werden gemaakt.

De regel 'Eén cel voor elke gedetineerde' was volgens hem in de gegeven omstandigheden niet haalbaar en realistisch, en zou mogelijk aanleiding kunnen geven tot tal van schadeclaims. Ook de discussie over het recht op arbeid en de vergoeding hiervoor was volgens hem niet helemaal uitgeklaard, net zomin als het recht van gedetineerden tot toegang tot de media, internetgebruik en telefoonverkeer. Hij noemde dit een politiek probleem van eerste orde, dat bij onbeperkte en algemene toegang binnen de kortste keren de kop van de Minister van Justitie zou kunnen kosten.

Fons Borginon besloot zijn betoog met te stellen dat deze wet geen eindpunt is, maar dat er nog werk aan de winkel is met het oprichten van de strafuitvoeringsrechtbanken en dat ook het lot van de geïnterneerden dringend aan wetgevend werk toe. Er moeten middelen voor worden vrijgemaakt en instellingen worden voorzien waar deze bijzondere categorie gedetineerden de nodige zorgen krijgen.

Na de middag begon dhr. Wouter Vandenhole (KULeuven en Universiteit Tilburg) zijn uiteenzetting over het 'Recht op arbeid, beroepsopleiding en onderwijs voor gedetineerden', waarbij hij meteen stelde dat beroepsopleiding in de gevangenis zowel onder de noemer 'arbeid' dan wel 'onderwijs' is onder te brengen.

In de internationale mensenrechtenverdragen is hier nauwelijks iets over te vinden, wèl is er een principieel verbod op dwangarbeid, waar onder bepaalde omstandigheden van afgeweken kan worden.

Over het recht op arbeid en onderwijs staat wel een en ander in internationale aanbevelingen en resoluties.

Bij een minimale toetsing van de Basiswet stellen zich niet echt problemen, maar bij een maximale toetsing zijn volgens Wouter Vandenhole toch wel enige opmerkingen en kanttekeningen

te maken. Volgens het normaliseringsprincipe zou onderwijs afgestemd moeten zijn op de toestand in de buitenwereld en er werd ook niet echt rekening gehouden met de specifieke doelgroepen die zich in de gevangenis bevinden, zoals analfabeten, jonge delinquenten en gedetineerden die erg lange straffen moeten ondergaan.

Wat het recht op arbeid betreft, wordt de verplichte arbeid afgeschaft en is er thans voorzien in een subjectief recht op arbeid. De bepaling dat de verloning voor gevangenisarbeid conform zou moeten zijn met de salariëring buiten, sneuvelde uiteindelijk in de Commissie en werd niet weerhouden.

Mevrouw Fiona Ang van de KULeuven had het in haar bijdrage over het 'Recht op gezondheid' en ze opende meteen met te stellen dat het effect van een totaalinstituut als de gevangenis op de gezondheid niet te onderschatten is.

Hoofdstuk VII van Titel V van de Basiswet gaat uitsluitend over de 'Gezondheidszorg en gezondheidsbescherming' en bevat wel een aantal garanties. De diensten voor gezondheidszorg moeten voor iedereen toegankelijk zijn, en er moet gekwalificeerd personeel voorzien worden in functie van specifieke noden. Er moet kwaliteitsvolle gezondheidszorg worden verstrekt, gedetineerden kunnen een arts naar keuze consulteren, en ze hebben recht op informatie over het eigen gezondheidsdossier dat ze wel mogen inkijken, maar waar ze geen afschrift van mogen ontvangen. Verder kan de gedetineerde als patiënt zijn recht op een vertrouwenspersoon laten gelden, en zich beroepen op het in de basiswet voorziene klachtrecht dat is opgenomen in Titel VIII. Een bepaling over 'informed consent' ten slotte, is niet opgenomen in de Basiswet.

Dhr. Karel Hanson (Institut Universitaire Kurt Bösch, Sion) behandelde in zijn uiteenzetting de 'Mensenrechten van minderjarige gedetineerden' die in de gevangenis verblijven.

Vooraleer hier verder op in te gaan, stond hij even stil bij de problematiek van moeders die met hun jonge kinderen in de gevangenis verblijven. Strikt genomen zouden er geen minderjarigen in

de gevangenis mogen verblijven, omdat ze niet onderworpen zijn aan het reguliere strafrecht, maar wel in speciale instellingen kunnen worden opgesloten als beschermingsmaatregel. Volgens art. 53 van de Jeugdbeschermingswet kan hier toch uitzondering op worden gemaakt en kunnen minderjarigen maximum 15 dagen worden opgesloten in de gevangenis.

Om wille van de zogenaamde 'uithandengeving' (art. 118 van de Jeugdbeschermingswet) verblijven er echter wel dege-lijk en geregeld minderjarigen in de gevangenis en dit blijft een probleem dat maatschappelijk nog steeds niet afdoende is geregeld. Het volstaat hierbij te verwijzen naar de actuele discussie over de jeugdgevangenis 'Everberg', het jeugdsanctierecht dat Vlaamse materie is, en het standpunt van de Minister van Justitie ter zake.

De 'uithandengeving' procedure voor jongeren tussen 16 en 18, waarbij de Jeugdrechter een maatregel als niet afdoende beschouwt, en een maatschappelijk en psychologisch onderzoek verplicht is, zou volgens Karl Hanson overigens in strijd zijn met de internationale wetgeving ter zake.

Meester Walter Van Steenbrugge kondigde al meteen aan dat zijn bijdrage wellicht de kortste zou zijn, zowel tijdens zijn uiteenzetting als in de in het boek opgenomen referaten, en hij hield dan ook een krachtig pleidooi om eindelijk werk te maken van de schrijnende situatie van geïnterneerden in dit land, die al decennia lang het voorwerp zijn van algehele willekeur, en nog steeds in grote mate aan hun lot worden overgelaten in de vergeetputten van de samenleving. Hij plaatste ook meteen een kritische noot aan het adres van de balie die eveneens maar weinig interesse zou hebben voor deze bijzondere doelgroep, waarvan er volgens recente cijfers 467 geïnterneerd zouden zijn in de Vlaamse gevangenissen. 93 van hen zijn personen met een verstandelijke handicap, en 15 % van de geïnterneerden zou suïcidale neigingen vertonen. Volgens het Comité ter Preventie van Foltering en Onmenselijke Behandeling en Bestraffing scoort België ondermaats wat betreft de situatie van de geïnterneerden, en zijn leefomstandighe-

den ronduit slecht, behalve in de instelling 'Les Maronniers' te Doornik.

Zo worden ze niet psychologisch gescreend en krijgen ze ook niet de noodzakelijke therapeutische behandeling waar ze recht op hebben.

Walter Van Steenbrugge hekelde ook de Wet op het Sociaal Verweer en volgens hem wordt er nog steeds al te snel en vaak lichtzinnig een 'Staat 100' opgemaakt, waardoor geneesheren gewone gedetineerden geestesgestoord kunnen verklaren, wat in tegenstrijd is met Artikel 6 van de Europese Rechten van de Mens dat voorziet in "a fair trial".

Ondanks de zwarte visie die Walter Van Steenbrugge voorschotelde, vermeldde hij niettemin dat sommige voorzitters van de Commissie ter Bescherming van de Maatschappij met beperkte middelen goed werk leveren, en sprak hij de hoop uit dat de politici eindelijk werk zouden maken van deze al lang aanslepende problematiek.

Prof. Dr. Sonja Snacken (VUB) hield in haar bijdrage over 'Bestrafing, vrijheidsberoving en mensenrechten' op haar beurt een pleidooi voor een reductionistisch strafbeleid in mensenrechtelijk perspectief. De overbevolking in de Belgische gevangenissen en de penale inflatie zijn een oud zeer, en hoewel de vrijheidsberoving het ultimatum remedium zou moeten zijn volgens internationale normen en aanbevelingen, kunnen hier toch de nodige vraagtekens worden geplaatst.

Front- en backdoor strategie zouden beter op elkaar kunnen worden afgestemd, alternatieve sancties voor de gevangenisstraf zouden meer aangeboord en aangewend kunnen worden, en het systeem van vervroegde en voorwaardelijke invrijheidstellingen geoptimaliseerd.

Een samenleving zonder de mogelijkheid tot vrijheidsberoving is niet denkbaar, maar rechters zouden ook geen carte blanche mogen krijgen, en het uitspreken van gevangenisstraffen moet steeds in overeenstemming zijn met de principes van legaliteit, legitimiteit en proportionaliteit.

Dhr. Hans Claus, directeur van 'De Nieuwe Wandeling' in Gent, hield als voorlaatste spreker

een opgemerkte toespraak die, in tegenstelling tot de meeste andere sprekers, veel meer door zijn gevoel dan door zijn verstand leek te zijn ingegeven.

Vanuit het veld meende hij enig cynisme t.o.v. van deze nieuwe wet te ontwaren, en dit zowel bij gedetineerden als bij het personeel dat zich bang, ongerust en machteloos zou voelen.

Hij benadrukte opnieuw het belang van een verbeterde en gedegen opleiding voor het penitentiair personeel dat vaak totaal onderschatte functies moet uitvoeren. Impliciet hield hij een pleidooi voor een opwaardering van het beroep van penitentiair beampte, en meteen stelde hij een open vraag aan Justitie of men wel de juiste aanwervingpolitiek hanteert.

Verder plaatste hij enkele kritische kanttekeningen bij de implementatie van de nieuwe Basiswet die zal leiden tot het herschrijven van de huishoudelijke reglementen in de gevangenissen, en waarvoor de nodige financiële middelen zullen moeten worden voorzien om ook de noodzakelijke infrastructurele veranderingen te kunnen bewerkstelligen.

Dit alleen zal niet voldoende zijn, en er zal ook bij het personeel een soortement cultuuromslag vereist zijn om ook het ideeëngoed dat aan de wet ten grondslag ligt in de geesten te laten doordringen. Gegeven het huidige tijds klimaat is dit echter allerminst evident.

Ten slotte maakte hij nog een bedenking bij de verhouding tussen het gevangeniswezen en de gemeenschapsvoorzieningen en de procedure voor voorwaardelijke invrijheidstelling zoals die is geregeld door de wet van maart '98. De PSD (Psychosociale Dienst) lijkt volgens hem eerder een rapportagemachine te zijn geworden die van uitstel naar uitstel op het personeelscollege werkt, en almaar meer gedetineerden haken af. Ze zijn het gepeuter in hun hoofden beu en kiezen steeds vaker resoluut voor strafeinde, met alle gevolgen van dien.

Hans Claus besloot zijn uiteenzetting met te zeggen dat het voor gedetineerden minder vaak gaat over de duur van detentie dan wel over de kwaliteit ervan.



Prof. Dr. Lieven Dupont sprak het slotwoord uit op deze studiedag, en op de hem kenmerkende, eloquente manier deed hij het geïnteresseerde publiek vergeten dat het voorziene einde rond vijf uur al lang was overschreden. Hij gaf toe dat hij toch wel wat geëmotioneerd was geweest toen hij zag dat de naar hem genoemde wet in het Staatsblad was verschenen, en je zou voor minder, als je je realiseert welk immens werk hiervoor werd verzet en welke obstakels hiervoor dienden te worden overwonnen, dan wel omzeild. Deze studiedag was volgens hem van historische betekenis omdat er zelden zoveel expertise bijeen is geweest op het vlak van mensenrechten voor gedetineerden.

Het siert Lieven Dupont dat hij voortdurend en consequent heel duidelijk het publiek voor ogen heeft gehouden voor wie de wet in eerste instantie is bedoeld, en dat zijn uiteraard de gedetineerden zelf die hij meteen de grootste ervaringsdeskundigen noemde, bij wie hij in z'n lange carrière z'n oor vaak te luisteren heeft gelegd.

Het siert Lieven Dupont verder dat hij er geen graten in ziet over 100 jaar mogelijk een voetnoot in de geschiedenis te zullen zijn, als men 'zijn' wet in een of ander artikel of publicatie citeert, omdat het minder belangrijk is naar wie de wet is vernoemd, dan dat de interne rechtspositie van gedetineerden, na decennia lang te zijn verwaarloosd, nu eindelijk met veel meer rechtswaarborgen is omkleed, en de wet de toets aan de mensenrechten met glans heeft doorstaan.

De definitieve wettekst verschilt uiteraard van het oorspronkelijke voorontwerp, maar dat kon ook moeilijk anders na het parlementaire debat waarbij andere overwegingen spelen dan louter juridische. Hij had dan ook een woord van lof voor de politici die in de Commissie zetelden en prees de ernst, de verantwoordelijkheidszin en de integriteit waarmee ze over de teksten hebben nagedacht en gediscussieerd.

Meteen waarschuwde hij echter voor het feit dat de overbevolking in de Belgische gevangenissen de implementatie van deze wet kan hypothekeren, en pleitte hij ervoor dat het capaciteitsbeginsel moet worden aanvaard, al dan niet met een quotawet.

Het was een lange en boeiende studiedag, en met Lieven Dupont kan worden gesteld dat de 'Basiswet gevangeniswezen en rechtspositie gedetineerden' niet af is, maar dat de inwerkingtreding en uitvoering ervan nog moet beginnen.

En toen mocht de micro worden uitgeschakeld en de lichten gedoofd.

Dirk Dufraing  
Bemiddelaar

(1) De teksten van de referaten werden gebundeld in het gelijknamige boek "Vrijheden en vrijheidsbenaming" dat werd uitgegeven door Intersentia, Antwerpen - Oxford. (Eds. E. Brems, S. Sottiaux, P. Vanden Heede & W. Vandenhole - ISBN 90-5095-736-7 [www.intersentia.be](http://www.intersentia.be))

## GOED OM WETEN

### STAND VAN ZAKEN WETTELIJK KADER HERSTELBEMIDDELING

Op 19 januari 2005 werd het Wetsontwerp tot invoering van bepalingen inzake de bemiddeling in de Voorafgaande Titel van het Wetboek van strafvordering en in het Wetboek van strafvordering door de regering ingediend bij de Kamer van Volksvertegenwoordigers. De Regering heeft daarbij om de spoedbehandeling verzocht. Van zodra Minister van Justitie Onkelinx de goedkeuring geeft voor de pu-

blicatie van de teksten, zullen ze te raadplegen zijn op de website van De Kamer ([www.dekamer.be](http://www.dekamer.be)). Parlementair document 51K1562.

## AANBEVOLEN LITERATUUR

### **Slachtoffer-daderbemiddeling. Een onderzoek naar de ontwikkeling van een herstelgerichte strafrechtsbedeling**

AERTSEN I. (2004)

Het kritisch onderzoeken van de achtergronden en ideologieën aan de basis van dit herstelrecht vormt één van de doelstellingen van deze studie. Deze onderneming levert een beeld op dat veel complexer is dan herstelrechtelijke pleitbezorgers en beleidsmakers wellicht zouden willen. Het zoeken naar ankerpunten voor een theoretische fundering van het herstelrecht in zijn relatie tot het formele strafrecht – een andere belangrijke uitdaging voor deze studie – rekt deze complexiteit enkel maar verder uit.

AERTSEN I. (2004), *Slachtoffer—dader bemiddeling. Een onderzoek naar de ontwikkeling van een herstelgerichte strafrechtsbedeling*, Universitaire Pers Leuven, reeks Samenleving Criminaliteit & Strafrechtspleging nr.29, p. 471.

### **Praktijkgericht handboek Gemeentelijke Administratieve sancties**

VERBEECK M. EN VAN HEDDEGHEM K. (2005)

In dit praktijkgericht boek geven de auteurs commentaar op zeer concrete vragen in verband met de nieuwe wet inzake de Gemeentelijke Administratieve sancties. Verder bevat het losbladig boek handige modellen en voorbeelden. Kortom, een handige gids voor iedereen die van ver of dichtbij betrokken is bij de toepassing van de gemeentelijke administratieve sancties in een ge-

meente. In de toekomst kan dit boek up to date gehouden worden.

VERBEECK M. EN VAN HEDDEGHEM K. (2005), *Gemeentelijke administratieve sancties: hoe overlast aanpakken?*, uitgeverij Politeia. Voor meer info en bestelling zie [www.politeia.be](http://www.politeia.be).

### **Documentatiecentrum website Suggnomè**

Vanaf heden kan je via de website van vzw Suggnomè het documentatiecentrum doorzoeken door middel van een eenvoudig zoekformulier. Tevens krijg je een overzicht van de recent verschenen of aangekochte boeken en artikels in tijdschriften.

[www.suggnome.be/documentatie.php](http://www.suggnome.be/documentatie.php)

## ELEKTRONISCHE MAILING ACTIVITEITEN

Omdat wij soms activiteiten organiseren die we niet lang op voorhand kunnen aankondigen, zal Suggnomè uitnodigingen voor debatten of seminars nu ook per mail versturen. Indien u de voorbije weken nog geen uitnodiging per mail ontving, bent u nog niet opgenomen in ons elektronisch adresbestand. Indien gewenst, kan u zichzelf hiervoor inschrijven op [www.suggnome.be/agenda.php](http://www.suggnome.be/agenda.php).

## AGENDA

### **Donderdag 24 februari 2005**

#### **Debat David Doerfler Victim Offender Mediation Texas**

Op donderdag 24 februari 2005 organiseert Suggnomè een debatnamiddag met David Doerfler als gast. David Doerfler heeft een jarenlange ervaring in slachtoffer dader communicatie/bemiddeling binnen het Victim Offender Mediation Program in de staat Texas (V.S.). Wij nodigen u uit om samen met hem te debatteren over de principes en achtergronden waarbinnen het Texas bemiddelingsproject werkt. We streven er niet naar om een theoretische uiteenzetting te organiseren, maar betrachten in tegendeel een debat, een gesprek tussen de aanwezigen. Deelname is gratis. Aanvang: 14.00u Lokaal DV01.31, Faculteit Rechtsgeleerdheid, De Nieuwe Valk, Tiensestraat 41, 3000 Leuven. Meer info en inschrijving op [info@suggnome.be](mailto:info@suggnome.be) of op [www.suggnome.be/agenda.php](http://www.suggnome.be/agenda.php)

### **Donderdag 21 april 2005**

#### **Vormingsdag 'Rechtspositie van het slachtoffer in de strafrechtsprocedure'**

Op 21 april 2005 organiseert de werkgroep vorming van Suggnomè een vormingsdag over het thema 'de rechtspositie van het slachtoffer in de strafrechtsprocedure'. Gastsprekers zijn prof. Frank Hutsebaut (K.U.Leuven) en de heer Guido Vermeiren (parket Antwerpen). Deze studiedag richt zich tot alle slachtoffer-dader bemiddelaars in Vlaanderen: de bemiddelaars in strafzaken, de herstelbemiddelaars minderjarigen en meerderjarigen, de herstelbemiddelaars in de fase van de strafuitvoering en de schadebemiddelaars. De studiedag vindt plaats in het Markiesgebouw in Brussel. Deelname kost 5 EUR. Meer info en inschrijving op [www.suggnome.be/agenda.php](http://www.suggnome.be/agenda.php). of [info@suggnome.be](mailto:info@suggnome.be).

### **Maandag 9 tot en met donderdag 12 mei Tour de Belgique**

Van 9 tot en met 12 mei 2005 wordt naar goede gewoonte een Tour de Belgique georganiseerd. Studenten van de Master in Mediation van Sion komen in België verschillende projecten van bemiddeling en herstelrecht bezoeken. Graag nodigen wij ook Belgische geïnteresseerden uit om deel te nemen aan deze Tour (eventueel slechts voor één thema). De voertaal is Engels of Frans. Deelname is gratis, vervoer en versnaperingen zijn voor eigen rekening. Programma en info op [www.suggnome.be/agenda.php](http://www.suggnome.be/agenda.php) en inschrijven bij [an.marchal@suggnome.be](mailto:an.marchal@suggnome.be).

### **Data voor de volgende samenspraken**

Graag willen wij u nu al de data meedelen waarop de volgende samenspraken zullen plaatsvinden, met name op 18 maart, 17 juni, 16 september en 9 december 2005. Noteer ze alvast in je agenda!



**“SAMENSPRAAK”**

**18 maart 2005**

***‘Federale Overheidsdienst Justitie’***

***Zalen 508 - 509***

*Hallepoort 5 - 8*

*1060 Brussel*

**Thema: Principe van vertrouwelijkheid bij slachtoffer-dader bemiddeling**

- 13.15 u                    Inleiding door Erik Claes, rechtsfilosoof KULeuven
- 13.45 u - 14.45 u        Discussie in kleine groepen aan de hand van stellingen
- 14.45 u - 15.10 u        Pauze
- 15.10 u - 16.30 u        Debat : moderator Rudi Roose, UGent
- 16.30 u                    Einde

Inschrijven kan via het bezorgen van bijgevoegde inschrijvingsstrook aan het secretariaat van Suggnomè of via het sturen van een e-mail naar [suggnome@wol.be](mailto:suggnome@wol.be), en dit vóór 10 maart 2005.

Er is geen mogelijkheid tot het verkrijgen van broodjes.

Voor bijkomende inlichtingen kan u terecht bij Noëlla Verreth op het secretariaat van Suggnomè.

---

**INSCHRIJVINGSSTROOK**

**SAMENSPRAAK 18 maart 2005**

Hiermee bevestig ik dat ik,

.....(naam)

aanwezig zal zijn op 18 maart 2005

Handtekening